
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE ZAMAN PERSPEKTİFİ İLE AKADEMİK ERTELEME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Suat Dalakçı

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ARALIK, 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ……(….) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Suat

Soyadı: Dalakçı

Bölümü: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Lise Öğrencilerinde Zaman Perspektifi ile Akademik Erteleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Investigation of the Relationship Between Time Perspective and Academic Procrastination in High School Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Suat Dalakçı

İmza: ……..

JÜRİ ONAY SAYFASI

Suat Dalakçı tarafından hazırlanan "Lise Öğrencilerinde Zaman Perspektifi ile Akademik Erteleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Beyhan ZABUN ……

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Doç.Dr.Abdullah DURAKOĞLU ……

(Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Üye: Prof. Dr. Mehmet Ali DOMBAYCI ……

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 01/12/2022

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü: ……..

Anneme, babama ve abime

TEŞEKKÜR

İnsanın hayatına kattığı anlam, ürettiği şeylerin niteliği ile sınırlıdır. Hem bir birey hem de bir eğitimci olarak ürettikleri ile hayatıma anlam katan birçok sanatçının, düşünürün ve bilim insanının zihinlerinde tek bir düşünce kalıbının ortak olduğunu fark ettim: zamanı doğru anlamlandırmak. Bu insanlardan biri olma yolunda ki çabalarımın ürünü olan bu tez çalışmamın temel amacı: zamanın düşünce, duygu ve davranışlarımız üzerindeki etkisini bilimin ışığında aydınlatmaktır.

Tez çalışmamın her aşamasında engin bilgileri ve tecrübeleri ile bana yol gösteren kıymetli hocam ve danışmanım Sayın Prof. Dr. Beyhan Zabun'a katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her daim kendimi yanlarında güvende hissettiğim, bana karşı sevgilerini ve desteklerini yaşamının en zorlu dönemlerinde bile hiçbir zaman esirgemeyen canım annem Gülhan Dalakçı ve canım babam Metin Dalakçı'ya çok teşekkür ederim.

Varlığıyla, dostluğuyla ve tez çalışmamdaki yardımlarıyla hayatımı zenginleştiren kıymetli arkadaşım Yılmaz Gök'e çok teşekkür ederim.

Sevgisi, desteği ve duruşu ile her zaman kendisinden güç aldığım canım abim Murat Dalakçı ve kıymetli eşi Sevda Dalakçı'ya çok teşekkür ederim.

Varlıkları ile her zaman yüzümü güldüren, bana umut veren canım çocuklarım Doruk, Doğa ve Çınar'a çok teşekkür ederim.

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE ZAMAN PERSPEKTİFİ İLE AKADEMİK ERTELEME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Suat Dalakçı

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık, 2022

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde zaman perspektifi ile akademik erteleme arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Ayrıca lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutlarının çeşitli demografik değişkenlere göre (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve sosyoekonomik düzey) değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Aksaray ili genelinde lise öğrenimine devam eden 386 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Bu araştırma, genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir. Araştırmada verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Demografik Bilgi Formu", bireylerin zaman perspektiflerini ölçmek amacı ile Zimbardo ve Boyd (1999) tarafından geliştirilen "Zaman Perspektifi Envanteri" ve öğrencilerin akademik erteleme davranışını ölçmek amacı ile Çakıcı (2003) tarafından geliştirilen "Akademik Erteleme Ölçeği" kullanılmıştır. Zaman perspektifi ile akademik erteleme arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile Pearson Momentler Korelasyon Katsayısına bakılmıştır. Ayrıca demografik değişkenler ile zaman perspektifi alt boyutları arasındaki ilişkiler Bağımsız Gruplar t Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) tekniği ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi ve çözümlenmesi için "SPSS 26.0" programı kullanılmıştır.

Araştırma sonucuna göre, lise öğrencilerinde geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektifi alt boyutları ile akademik erteleme arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Geçmiş olumsuz, şimdi hazcı ve şimdi kaderci zaman perspektifi alt boyutları ile akademik erteleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Geçmiş olumlu, geçmiş olumsuz, şimdi kaderci ve gelecek zaman perspektifi alt boyutlarının okul türü ve sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Zaman perspektifi, akademik erteleme, lise öğrencileri

Sayfa Adedi: xv+78

Danışman: Prof. Dr. Beyhan Zabun

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TIME PERSPECTIVE AND ACADEMIC DELAY IN HIGH SCHOOL STUDENTS

(M.S. Thesis)

Suat Dalakçı

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

December, 2022

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the relationship between time perspective and academic procrastination in high school students. In addition, it was investigated whether the sub-dimensions of time perspective in high school students changed according to various demographic variables (gender, class level, school type and socioeconomic level). The sample of the research consists of 386 high school students who continue their high school education throughout the province of Aksaray in the 2021-2022 academic year. This research was organized in accordance with the relational screening model, one of the general screening models. In order to collect data in the research: "Demographic Information Form" developed by the researcher, "Time Perspective Inventory" developed by Zimbardo and Boyd (1999) to measure the time perspectives of individuals, and "Academic Procrastination Inventory" developed by Çakıcı (2003) to measure the academic procrastination behavior of students. scale" was used. Pearson Moments Correlation Coefficient was examined in order to determine the relationship between time perspective and academic procrastination. In addition, the relationships between demographic variables and time perspective sub-dimensions were analyzed with Independent Groups t-Test and One-Way Analysis of Variance (ANOVA) technique. "SPSS 26.0" program was used for the analysis and analysis of the data. According to the results of the research; In high school students, a significant

negative relationship was found between the past positive and future time perspective sub-dimensions and academic procrastination. A positive and significant relationship was found between the past negative, now hedonistic and now fatalistic time perspective sub-dimensions and academic procrastination. It was observed that the sub-dimensions of past positive, past negative, present fatalistic and future time perspective differ according to school type and socioeconomic level.

Keywords: Time perspective, academic procrastination, high school students

Page Number: xv+78

Supervisor: Prof. Dr. Beyhan Zabun

İÇİNDEKİLER

ÖZ vi
ABSTRACT viii
TABLOLAR LİSTESİ xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ xv
BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
1.1.Araştırma Problemi 1
1.2. Araştırmanın Amacı 6
1.3. Araştırmanın Önemi 6
1.4. Araştırmanın Hipotezleri 7
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 8
BÖLÜM II 9
KURAMSAL ÇERÇEVE 9
2.1. Zaman 9
2.2. Zaman Perspektifi 11
2.3. Zaman Perspektifi Boyutları 12
2.3.1. Geçmiş Olumlu 13
2.3.2. Geçmiş Olumsuz 14
2.3.3. Şimdi Hazcı 15
2.3.4. Şimdi Kaderci 15
2.3.5.Gelecek 16
2.4. Erteleme 17
2.4.1. Akademik Erteleme 20

2.5. Zaman Perspektifi ve Akademik Erteleme Davranışı İle İlgili Yapılmış Araştırmalar 24

BÖLÜM III 27

YÖNTEM 27

3.1. Araştırma Modeli 27

3.2. Evren ve Örneklem 27

3.3. Veri Toplama Araçları 29

3.3.1. Demografik Bilgi Formu 29

3.3.2. Zaman Perspektifi Envanteri 29

3.3.3.Akademik Erteleme Ölçeği 30

3.4. Verilerin Toplanması 31

3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması 31

BÖLÜM IV 33

BULGULAR VE YORUM 33

4.1. Lise Öğrencilerinin Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Cinsiyete İlişkin Bulguları ve Yorumları 33

4.2. Lise Öğrencilerinin Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Sınıf Düzeyine İlişkin Bulguları ve Yorumları 36

4.3. Lise Öğrencilerinin Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Sosyoekonomik Düzeye İlişkin Bulguları ve Yorumları 37

4.4. Lise Öğrencilerinin Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Okul Türüne İlişkin Bulguları ve Yorumları 40

4.5. Lise Öğrencilerinin Zaman Perspektifi Alt Boyutları ile Akademik Erteleme Davranışı Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguları ve Yorumları 43

BÖLÜM V 47

SONUÇ VE TARTIŞMA 47

5.1. Demografik Değişkenlere Göre Lise Öğrencilerinin Zaman Perspektifi Düzeylerine Ait Sonuçların Tartışılması 47

5.2. Lise Öğrencilerinde Zaman Perspektifi ile Akademik Erteleme Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçların Tartışılması 51

5.3. Öneriler 54

5.3.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler 54

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler 55

KAYNAKLAR 56

EKLER.....**68**
EK 1. Demografik Bilgi Formu **69**
EK 2. Zaman Perspektifi Envanteri **70**
EK 3. Akademik Erteleme Ölçeği **73**
EK 4. Araştırma İçin İzin Yazıları.....**74**
EK. 5 Zaman Perspektifi Envanteri Kullanım İzni.....**76**
EK. 6 Akademik Erteleme Ölçeği Kullanım İzni **77**

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *Cinsiyet Değişkenine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı*.....*28*

Tablo 2. *Sınıf Düzeyi Değişkenine Ait Frekans Ve Yüzde Dağılımı*.....*28*

Tablo 3. *Okul Türü Değişkenine Ait Frekans Ve Yüzde Dağılımı* *28*

Tablo 4. *Sosyoekonomik Düzey Değişkenine Ait Frekans Ve Yüzde Dağılımı* *29*

Tablo 5. *Zaman Perspektifi Alt Boyutları ile Akademik Erteleme Puanlarının Çarpıklık ve Çarpıklığın Standart Hatası, Basıklık ve Basıklığın Standart Hatası Değerleri* *32*

Tablo 6.*Lise Öğrencilerinin Zaman Perspektifi Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Değişkenine Ait t-Testi Sonuçları* *34*

Tablo 7. *Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Anova Sonuçları* *36*

Tablo 8. *Lise Öğrencilerinin Sosyoekonomik Düzey Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Anova Sonuçları*.....*38*

Tablo 9. *Lise Öğrencilerinin Sosyoekonomik Düzey Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Scheffe Testi Sonuçları*.....*39*

Tablo 10. *Lise Öğrencilerinin Okul Türü Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Anova Sonuçları* *41*

Tablo 11. *Lise Öğrencilerinin Okul Türü Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Scheffe Testi Sonuçları* *42*

Tablo 12.*Zaman Perspektifi Alt Boyutları ile Akademik Erteleme Arasındaki İlişkiyiBelirlemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analiz Sonuçları*.44

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Dengeli Zaman Perspektifi Profili 12

Şekil 2. Geçmiş Olumlu Zaman Perspektifi Profili 13

Şekil 3. Geçmiş Olumsuz Zaman Perspektifi Profili 14

Şekil 4. Şimdi Hazcı Zaman Perspektifi Profili 15

Şekil 5. Şimdi Kaderci Zaman Perspektifi Profili 16

Şekil 6. Gelecek Zaman Perspektifi Profili 17

Şekil 7. Erteleme Türleri 20

Şekil 8. Akademik Erteleme Nedenleri 21

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları yer almaktadır.

1.1.Araştırma Problemi

Zaman perspektifi teorisi; geçmişimizi, bugünümüzü ve geleceğimizi algılama şeklimizin günlük kararlarımızı ve eylemlerimizi etkilediğini varsaymaktadır (Stolarski, Fieulaine ve Zimbardo, 2018). Bu teori, insanların zaman hakkındaki düşünme biçimleriyle ilişkili motivasyonel dinamikleri ve tercih edilen bir zaman çerçevesi veya boyut içerisinde günlük yaşam olaylarıyla başa çıkmadaki bireysel farklılıkları inceler (Janeiro ve Marques, 2010). Zimbardo ve Boyd (1999) zamanı; *Geçmiş-Olumlu* (geçmişin duygusal bir görünümünü yansıtan), *Geçmiş-Olumsuz* (geçmişteki rahatsız edici olayları yeniden yaşamak), *Şimdi-Kaderci* (hayata karşı çaresiz ve daha az umutlu bir tutum), *Şimdi-Hazcı* (zevk veren faaliyetlerin peşinde koşma ve gelecekteki sonuçlara çok az dikkat etme) ve *Gelecek* (güçlü bir kişinin gelecekteki hedeflerine ulaşması için motivasyon) olmak üzere 5 boyut altında incelemiştir.

Boyd ve Zimbardo (2005)'ya göre, bireylerin zamana yönelik algılarının oluşmasında din, aile, kültür, içinde yaşanılan coğrafya, arkadaşlık ortamı, kişisel deneyimler, toplumsal statü gibi unsurlar önemli rol oynamaktadır. Bu algılar çocukluk döneminden itibaren bireylerin zihin yapılarında bilişsel bir önyargı halini alır. Bilişsel önyargıların etkisi ile birey belirli bir zaman dilimine aşırı odaklanma eğiliminde olur. Ancak bu durum, bireylerin mevcut karar ve eylemleri üzerinde bazı olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Örneğin, geçmiş-olumsuz zaman perspektifi yüksek olan bireyler, geçmiş deneyimlerinin yükünü şimdiki zamana

taşımaya meyilli olabilir ve bu durum şu an ki davranışları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilir. Şimdi-hazcı zaman perspektifi yüksek olan bireyler, geçmişi ve geleceği görmezden gelebilir ve bunun yerine daha anlık zevklere odaklanarak riskli cinsel davranışta bulunma, kumar oynama, madde kullanımı gibi davranışlar sergileyebilir (Barnett, Melugin ve Hernandez, 2020). Zamanı pozitif ve bilinçli bir şekilde bölmek, psikolojik ve duygusal sağlığın olumlu bir göstergesidir (Zimbardo ve Boyd, 2018).

Baskın zaman yöneliminin, çeşitli psikolojik ve davranışsal sonuçlarla ilişkili olduğu görülmüştür (Boyd ve Zimbardo, 2005). Gelecek zaman yönelimi baskın olan bireyler, gelecekteki hedeflerini gerçekleştirmek için uzun vadeli planlar yapar ve mevcut davranışlarını bu hedefler doğrultusunda şekillendirir. Bu davranışların daha yüksek sosyo-ekonomik statü, üstün akademik başarı, daha az heyecan arayışı gibi birçok olumlu sonuçla ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Zimbardo ve Boyd, 1999). Gelecek zaman yönelimi düşük olan bireylerin sergilediği davranışların ise negatif sonuçlarla ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar içerisinde yer alan "erteleme" kavramı alan yazın içerisinde önemli bir yer tutmaktadır (Ferrari ve Emmons, 1995). Erteleme, öngörülebilir olumsuz sonuçlar doğurmasına rağmen, bireyin bir göreve yönelik planladığı eyleminin gönüllü olarak geciktirilmesi olarak tanımlanır (Rothblum, Solomon ve Murakami, 1986). Erteleme içerisinde bilişsel, davranışsal ve duyuşsal bileşenleri barındıran kompleks bir kavramdır (Ferrari, 2010). Ertelemenin doğasına ilişkin yapılan çalışmalar ertelemenin nedenleri üzerinde birçok faktörün rol oynadığını göstermektedir. Bu faktörlerden biri de kötü zaman yönetimidir (Diaz-Moralez, Ferrari, Diaz ve Argumendo, 2006a). Erteleme davranışını sergileyen bireyler etkili zaman yönetimi konusunda problem yaşamaktadır. Zaman perspektifi teorisi, zamana ilişkin tutumların bireylerin mevcut davranışları üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu öne sürer. Belirli bir zaman dilimin içinde yaşamak, bilişsel, duygusal ve davranışsal açıdan zararlı sonuçlar doğurmaktadır. Bu durumundan uzaklaşılması ancak bireylerin karşılaştıkları durumlara göre zaman odaklarını değiştirebilecek zihinsel esnekliğe sahip olması ile mümkündür. Zaman perspektifinin mevut davranışlar üzerindeki rolünü fark etmek, bireylere erteleme davranışının doğası hakkında önemli ipuçları sağlayacaktır. Zaman perspektifinin erteleme ile olan ilişkisini ortaya koymak amacı ile Specter ve Ferrari (2000) tarafından yürütülen bir araştırma sonucu, gelecek zaman yönelimi baskın olan bireylerin bir görevi başlatma veya bitirme eğilimlerinin düşük olduğunu ve geçmiş zaman yöneliminin baskın olduğu bireylerde ise bu eğilimlerin yüksek olduğunu göstermiştir. Ferrari ve Díaz Morales (2007a) tarafından

yürütülen başka bir çalışmada, erteleme davranışı sergileyen bireylerin, şimdi-hazcı ve şimdi-kaderci zaman perspektiflerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Ferrari (2010), ertelemenin bireyin kişisel, akademik ve mesleki yaşamına zarar veren bir davranış biçimi olduğu ifade etmektedir. Erteleme olgusuna ilişkin mevcut araştırmaların çoğu akademik alana dayanmaktadır (Chevrenıdı ve Bolotova, 2018). Yapılan araştırmalar, ertelemenin öğrenciler arasında düşük akademik performansa neden olduğunu ortaya koymaktadır (Kim ve Seo, 2015; Sirois, Melia-Gordon ve Pychyl, 2003; Steel, 2007; Steel ve Klingsieck, 2016). Yüksek bir akademik başarı için, öğrencilerin eğitim ortamında verilen görevleri başarı ile gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bazı öğrenciler mevcut davranışlarının gelecekte olumlu veya olumsuz sonuç doğurabileceği öngörüsü ile planlı bir şekilde hareket eder. Bazı öğrenciler, geçmişten getirdikleri olumsuz duygular nedeni ile gelecekte de başarılı olamayacaklarını düşünür. Bazı öğrenciler ise başarılı olmak için dışsal koşulların çaba sarf etmekten daha önemli olduğunu düşünerek verilen görevleri yerine getirmeme eğiliminde olur. Bu bağlamda öğrencilerin içinde bulundukları zaman perspektifi; öğrencilerin öğrenme motivasyonu, öz yeterlilik, benlik saygısı gibi akademik performansı yordayan değişkenler üzerinde anahtar bir role sahiptir. Zabelina, Chestyunina, Trushina ve Vedeneyeva (2018) çalışmalarında, geçmişe yönelik olumsuz tutumun, geleceğe yönelik kaderci algının ve geleceğe yönelim eksikliğinin ertelemeyi yüksek derecede yordayan faktörler olduğunu göstermiştir.

Birçok bilim insanı, baskın bir zaman perspektifinin büyük ölçüde erken çocukluk döneminde öğrenildiğine inanmaktadır. Geçmişe yönelik olumsuz tutuma sahip bir kişinin özellikleri, erteleme davranışı sergileyen bireylerin kişisel özellikleri ile paralellik göstermektedir. Bu tip bireylerde düşük öz saygı, dürtü kontrolü sağlamada zorluk yaşama, yaşam enerjisinin düşük olması ve duygulanım durumunun dalgalı olması gibi olumsuz kişilik özellikleri baskın bir profile sahiptir. Ertelemenin bazı nedenleri genellikle geçmişte bulunmaktadır. Korku, üzüntü, hayal kırıklığı veya utanç gibi olumsuz duygularla hala bağlantılı olan geçmişteki travmatik deneyimler, şimdiki zamanda erteleme davranışının ortaya çıkışında önemli bir etkendir. Daha önceki başarısızlıklar, erteleme davranışını sergileyen bireyler için karakteristik olan ve mevcut faaliyetlerin başlamasından kaçınmayı ve geciktirmeyi gerektiren savunmacı bir davranış biçiminin gelişimini etkilemektedir (Nedeljković, 2017). Bu sebeple, erken çocukluk döneminde geliştirilen baskın zaman yöneliminin öğrenciler arasında akademik erteleme davranışına yol açması, öğrencilerin

akademik performanslarını olumsuz yönde etkileyecektir. Toplam 38.529 katılımcının dahil olduğu 33 ilgili araştırma üzerinden gerçekleştirilen bir meta analiz çalışmasının sonuçlarına göre, erteleme davranışının akademik performans ile negatif yönde bir ilişkisi olduğu ortaya konmuştur (Kim ve Seo, 2015).

Eğitim alanında, zaman perspektifleri arasında yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu ise "gelecek davranışların mevcut öngörüsü" olarak tanımlanan gelecek zaman perspektifi üzerine yoğunlaşmıştır." (Simons, Vansteenkiste, Lens ve Lacante, 2004). Gelecek zaman perspektifti; her yaştan öğrenci arasındaki öğrenme motivasyonu, geleceği görme ve planlama yeteneklerinden derinden etkilendiğinden, öğrenme motivasyonunu doğrudan etkiler (Peetsma, Hascher, Veen ve Roede 2005). Yapılan çalışmalar gelecek zaman perspektifine sahip olan bireylerin uzun vadede sonuç vermesi beklenen görevler için çalışmayı daha kolay bulacaklarını ve onları devam ettirme motivasyonlarının daha yüksek olacağını göstermiştir. Gelecek yönelimi baskın olan bireyler, geleceğe yönelik uzun vadeli planlar tasarlayarak mevcut davranışlarını belirli bir disiplin içerisinde düzenleyebilirler (Boniwell ve Zimbardo, 2004). Zaman perspektiflerinin akademik motivasyon ve öğrenme düzeyleri ile ilişkini inceleyen bir araştırma sonucuna göre, şimdi kaderci ve şimdi hazcı zaman yöneliminin akademik motivasyon ve öğrenmeyi negatif yönde, gelecek zaman yöneliminin ise pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (de Bilde, Vansteenkiste ve Lens, 2011). Gelecek zaman perspektifinin diğer zaman perspektifleri ile birlikte akademik katılım ve akademik performans üzerindeki etkisini araştırmaya yönelik başka çalışmalar da bulunmaktadır. Barnett vd. (2020) tarafından yürütülen bir çalışmada, şimdi hazcı, şimdi kaderci, geçmiş olumsuz zaman perspektiflerinin akademik katılım ve akademik performans ile negatif yönde sadece gelecek zaman perspektifinin pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Polonya'daki bir devlet okulunda lise öğrencileri üzerinde yürütülen bir çalışma, şimdiki kaderci zaman perspektifi baskın olan öğrencilerin, sınav puanları ile genel okul performanslarının düşük olduğunu ve zaman perspektifinin okul performansını yordamada güçlü bir değişken olduğunu göstermiştir (Rudzinska-Wojciechowska, Wojciechowski ve Stolarski, 2021). Peetsma ve van der Veen (2011) tarafından Hollanda'da 584 lise öğrencisi üzerinde yürütülen çalışma sonuçlarına göre; gelecek zaman perspektifi, öğrenmeye yapılan yatırımın artması yoluyla akademik başarının gelişimini olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca gelecek zaman perspektifinin okul, profesyonel kariyer ve sosyal ilişkiler üzerinde de olumlu bir etki yarattığı görülmüştür.

Araştırmalar zaman boyutlarının akademik erteleme üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Akademik erteleme davranışı sergileyen öğrencilerin geleceğe daha az odaklandıkları, şimdiki-kaderci ve geçmiş olumsuz zaman perspektiflerinin bu öğrencilerde daha baskın olduğu görülmüştür (Jackson, Nagasaka ve Pope, 2003). Akademik erteleme bireysel ve toplumsal bileşenleri nedeni ile karmaşık bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. İlgili alan yazın incelendiğinde akademik ertelemeyi açıklayan birçok teori (bağlanma teorisi, geçici motivasyon teorisi, sosyo-duygusal seçicilik teorisi) bulunmaktadır. Sosyo-duygusal seçicilik teorisine göre zaman algısı, hedeflerin oluşturulması ve gerçekleştirilmesi sürecinde önemli bir rol oynar (Carstensen, Isaacowitz ve Charles, 1999). Zaman algısının olumlu olması, uzun vadeli hedeflere odaklanmayı kolaylaştırırken, zaman yönelik tutumun olumsuz olması durumunda ise kısa vadeli hedeflere ulaşmak daha öncelikli hale gelir ve bireylerin hedef koyma becerilerine ve hedefi gerçekleştirmeye yönelik içsel motivasyonlarına zarar verir. (Boyd ve Zimbardo, 2005). Zamana yönelik tutumların akademik erteleme üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu kanıtlayan çalışmaların bulguları göz önüne alındığında, zaman perspektifi teorisinin akademik ertelemenin kökenlerinin anlaşılmasında zengin bir içerik sunacağı düşünülmektedir.

Zimbardo ve Boyd (2018), zamana yönelik yargılarımızın mevcut eylemlerimiz üzerinde güçlü bir etkisinin olduğunu ancak bu durum bireyler tarafından nadiren fark edildiğini ifade etmektedir. Zaman perspektifi teorisi, bireylerde geçmiş yaşantıları olumlu bir şekilde yapılandırarak, geleceğin ilişkin olumlu plan yapabilme ve şimdiki davranışları bu yönde şekillendirebilme becerisini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak birey geçmiş, şimdi ve gelecek zaman dilimleri arasında bir denge sağladığı takdirde karşılaştığı durumlara göre değişebilen, esnek bir zaman profili oluşturmayı başaracaktır. Böyle bir zaman profilini zihnine yerleştirmeyi başarmış bir öğrencide, sorumluluk alma bilinci gelişecek ve akademik erteleme davranışına sebep olan olumsuz zihinsel dinamikler ortadan kalkacaktır.

Bu bilgiler ışığında, araştırmanın temel problem cümlesi “Lise öğrencilerinde zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” olarak belirlenmiştir. Bu temel probleme bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutları (geçmiş olumlu, geçmiş olumsuz, şimdi hazcı, şimdi kaderci ve gelecek) cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

2. Lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutları (geçmiş olumlu, geçmiş olumsuz, şimdi hazcı, şimdi kaderci ve gelecek) sınıf düzeyi değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutları (geçmiş olumlu, geçmiş olumsuz, şimdi hazcı, şimdi kaderci ve gelecek) okul türü değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutları (geçmiş olumlu, geçmiş olumsuz, şimdi hazcı, şimdi kaderci ve gelecek) sosyoekonomik düzey değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Lise öğrencilerinde zaman perspektifi ile akademik erteleme arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile lise öğrencilerinde zaman perspektifinin akademik erteleme davranışı ile olan ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutlarının çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve sosyoekonomik düzey) incelemek araştırmanın diğer amacını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bireylerde belirli bir zaman perspektifinin oluşumunda, içinde yetiştiği kültürün önemli bir etkisi bulunmaktadır. Son yıllarda dünyanın farklı yerlerindeki birçok bilim insanı zaman perspektifi ile kültür faktörleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sircova vd. (2014) tarafından 22 farklı kültür üzerinde yürütülen çalışmanın sonuçları da zaman perspektifinin bütün kültürlerde bulunan ortak bir yapı olduğunu gözler önüne sermektedir. Uluslararası alan yazın içerisinde zaman perspektifi ile ilgili birçok çalışma bulunmasına rağmen, Türkiye alan yazınında zaman perspektifi ile ilgili çalışmaların son derece sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Ayrıca Türkiye alan yazınında zaman perspektifinin akademik erteleme ile olan ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, bu çalışmanın hem Türkiye alan yazınına hem de uluslararası alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Öğrenciler arasında yaygın bir davranış biçimi olan akademik erteleme, öğrencilerin akademik performansları üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle, ertelemeye ilişkin nedenlerin tespit edilmesi, bu davranışın doğuracağı olumsuz sonuçların ortadan kaldırılmasına yardımcı olacaktır. Erteleme üzerine yürütülen araştırmalar, ertelemeyi genellikle bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutları üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Ertelemenin zaman boyutu ile olan ilişkini açıklamak, ertelemenin doğasına ilişkin yeni bakış açılarının oluşmasında önemli faydalar sağlayacaktır.

Sonuç olarak, bu araştırmanın analizinden elde edilecek bilgilerin zaman perspektifi ve akademik erteleme konularında yapılacak başka çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir.

1.4. Araştırmanın Hipotezleri

1. H1:Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.
2. H2:Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.
3. H3:Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.
4. H4:Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin öğrenim gördüğü okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.
5. H5:Geçmiş olumlu zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
6. H6:Geçmiş olumsuz zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
7. H7:Şimdi hazcı zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
8. H8:Şimdi kaderci zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
9. H9:Gelecek zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma konu bakımından zaman perspektifi ve akademik erteleme ile sınırlıdır. Araştırmanın örneklemi, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Aksaray ilinde bulunan Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinden oluşmuştur.

Araştırmada incelenen "Zaman Perspektifi" kavramı "Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeği" maddeleri ile ölçülen niteliklerle sınırlıdır.

Araştırmada incelenen "Akademik Erteleme" kavramı "Akademik Erteleme Ölçeği" maddeleri ile ölçülen niteliklerle sınırlıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesi bağlamında zaman, zaman perspektifi, erteleme ve akademik erteleme kavramları incelenmektedir.

2.1. Zaman

Gündelik hayatımızda zaman kelimesi, iki belirli an arasındaki uzunluğu ifade etmek için kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre ise zaman: "bir işin, bir oluşun geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2021). Zaman herkes tarafından bilinen bir kavram olmasına rağmen tarihsel süreç içerisinde zamanın ne olduğuna ilişkin birçok farklı tanım ve görüş ortaya konmuştur. Bu durumun temel sebebi ise zamanın felsefi, fiziksel ve psikolojik boyutlara sahip olan bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Felsefe tarihinde zamanın ne'liği sorunu, Antikçağ'dan günümüze kadar birçok düşünür tarafından ele alınmıştır (Oktav ve Taslaman, 2017). Felsefe alanında zaman konusunda görüş belirten ilk düşünürlerden birisi olan Platon'dur. Platon, oluşun zamandan ayrı olmadığını ve evrenin zamansal bir yapıya sahip olması nedeni ile bütün varlık aleminin zamanın içinde etkin olduğunu ve onun içinde taşındığını düşünmektedir (Topakkaya, 2012). Aristotales, zamanın fiziksel bir yapıya sahip olmaması nedeni ile kavranmasının güç olduğunu düşünerek zamanı hareket ve değişimle ilişkilendirerek açıklamaya çalışmıştır (Tezel, 2017). Ortaçağ'ın önemli düşünürlerinden biri olan Augustinus, antik zaman anlayışını değiştirerek evren ve zamanın Tanrı tarafından aynı anda yaratıldığını ve zamanın hareketle başladığını öne sürmektedir (Özkaya, 2015).

Fizik alanında, bilimsel bilgilerdeki değişmelere bağlı olarak zamana ilişkin tanımlamalar değişkenlik göstermiştir. 19.yüzyıla kadar zamanın geçmişten geleceğe doğru aktığı, homojen ve mutlak olduğu düşünülürdü. Newton, mutlak bir zaman anlayışından bahsederek, zamanın evrenin her yerinde aynı olduğunu ifade etmiştir (Karadaş, 2015). Einstein'ın görelilik kuramına göre ise zaman, bu anlayıştan oldukça farklıdır. Einstein, uzay ve zamanın bükülebilir bir yapıya sahip olduğunu öne sürerek mutlak bir zamanın mümkün olmadığını ve zamanın izafi bir yapıda olduğunu ifade etmiştir (Taslaman, 2007).

Psikoloji alanında zaman kavramı, araştırmacıların ilgi alanları doğrultusunda birçok farklı yönden incelenmiştir (Boniwell, 2005). James (1890), Lewin (1943), McGrath ve Kelly (1986), Zimbardo ve Boyd (1999) gibi birçok bilim insanı zamanın insan davranışı üzerindeki etkileri üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Passig (2004) zamanı fiziksel zaman, biyolojik zaman ve psikolojik zaman olmak üzere üçe ayırmıştır. Fiziksel zaman ve biyolojik zaman, bütün bireyler için objektif olup saat ile ölçülebilmektedir. Psikolojik zaman ise subjektif olup hissedilen ve algılanan zamanı ifade etmektedir (Gürbüz ve Aydın'dan aktaran Toker, 2020). Einstein'ın görelilik kuramı ile zamanın izafi olduğu bilimsel olarak kanıtlanmasının ardından, psikoloji alanında da zamanın oluşu ve işleyişine ilişkin yorumlarda değişkenlik göstermeye başlamıştır. Zamanın izafi oluşu fizik dünyasında matematiksel ilke ve denklemler ile ifade edilmektedir. Ancak zaman sadece fizik kanunlarına bağlı bir kavram değildir. Çünkü zaman psikolojik bir bakış açısı ile irdelenirken kişinin öznel psikolojik süreçleri, duygusal durumları, içinde bulunduğu sosyo-kültürel ortam, geleceğe ilişkin beklentileri gibi unsurlar dikkate alınır. Bu yönü ile de her bir birey için zaman psikolojik olarak da izafi bir noktada bulunmaktadır.

Zamanın birçok düşünür ve bilim insanı tarafından tarihsel süreç içerisinde ele alınması ve tartışılması, zamanın hayatımızda sahip olduğumuz en önemli kaynaklardan biri olduğunu göstermektedir. Çünkü insan tarafından yapılan herhangi bir şey akıp giden zamanın bir anını bile geri getirememektedir. Bu yönü ile bakıldığında zaman, sahip olduğumuz en kıt kaynak olarak görülebilir (Yılmaz ve Aslan, 2002). Zaman herkes için demokratik ve eşit bir kaynak olmasına rağmen, zamanın hayatımızdaki önemini fark edebilme ve zamanı verimli bir şekilde kullanabilme bilinci kişiler arasında büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Zamana ilişkin tutumlarımızın, davranışlarımız ve aldığımız kararlar üzerinde son derece büyük bir etkiye sahip olduğunu görebilmek, bireye kendini daha iyi anlama sürecinde büyük avantajlar sağlayacaktır.

2.2. Zaman Perspektifi

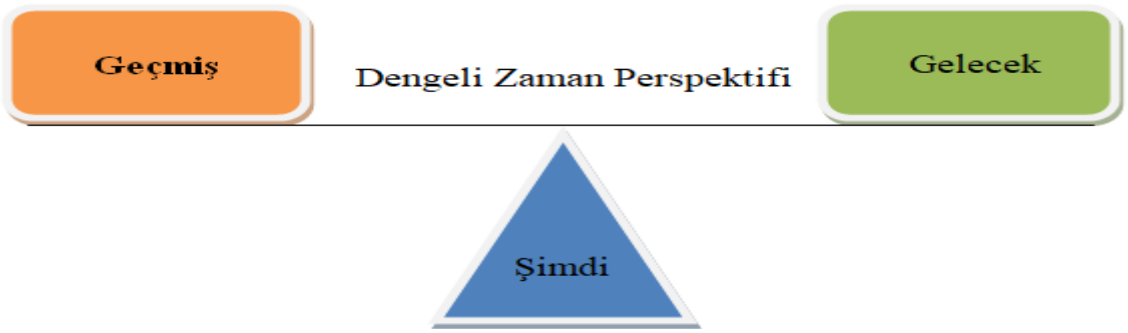
İnsanlar, genellikle zamanın geri döndürülemez bir kaynak olduğunu, sevilen birinin kaybı, sağlık durumunun bozulması, maddi kayıplar gibi zorlu yaşam olayları karşısında anlar. Bu açıdan bakıldığında zamana ilişkin tutum ve tavırlarımızın gündelik ve hayati kararlarımız üzerinde önemli bir etkisinin olduğunuz fark etmemiz, hayatı daha anlamlı ve mutlu bir şekilde yaşama amacına ulaşmamızı sağlamaktadır (Zimbardo ve Boyd, 2018). Psikolojinin temel amacının, insanın davranışlarını ve zihinsel süreçlerini anlama ve bilimsel yöntemler ile açıklama çabası içerisinde olması ile insanların zamana ilişkin algılarının hangi koşullar etrafında oluştuğu, geliştiği ve değiştiği konusu psikoloji literatüründe kendine yer bulmuş ve psikolojinin bir bilim olarak ortaya çıkış sürecinden günümüze dek uzanan geniş bir zaman diliminde, birçok psikolog tarafından kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır (Ertürk, 2017; Stolarski, Fieulaine ve van Beek, 2015).

Zaman perspektifi teorisi, ilk olarak Kurt Lewin tarafından ortaya atılmıştır. Kurt Lewin yaşam alanı modelinde, geçmiş ve gelecek zamanın bireyin eylemleri üzerinde etkisinin olduğunu vurgulamış olup, şimdiki zamanda "ne" olduğu sorusuna yoğunlaşmıştır. (Stolarski vd., 2015).

Zimbardo ve Boyd (2018), son yirmi yılda çocuklardan doksan dört yaşına kadar binlerce insanla gerçekleştirdikleri sözlü görüşme, anket, analiz, konuşma ve gözlem ile temelleri Kurt Lewin tarafından atılan Zaman Perspektifi teorisini daha da geliştirmeyi başarmıştır. Zimbardo ve Boyd (1999), zaman perspektifinin insan davranışları üzerinden son derece önemli bir etkisinin olduğunu öne sürmektedir.

Zaman perspektifi, bireylerin kişisel ve sosyal yaşantılarını zaman kategorilerine veya dilimlerine ayıran bilinçdışı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Tanımda ifade edilen, zaman perspektifinin bilinçdışı bir süreç olması ile insanların genellikle zamana ilişkin düşüncelerinin çocukluktan yetişkinlik evresine kadar geçen süre içerisinde farkında olmadan şekillendiği vurgulanmaktadır. Çünkü insanlarda zaman perspektifinin oluşumunda; kişisel deneyimler, din, sosyal sınıf, eğitim ve içinde bulunulan coğrafya gibi birçok unsur son derece önemli rol oynamaktadır (Zimbardo ve Boyd, 2018). İnsanlar çoğunlukla geçmiş, şimdi ve gelecek olarak sınıfladıkları bu zaman kategorilerinden birini, başka bir kategoriye tercih ettiklerini ve bunu aşırı derecede kullanmaya eğilimlidir. Bu

zaman kategorilerinden birine aşırı odaklanmak, genellikle geri kalan iki kategoriyi insanların ilgi alanlarının dışına iter (Stolarski vd., 2015). Örneğin, geçmişinde yaşadığı travmatik olaylar nedeni ile geçmişi olumsuz bir şekilde yapılandıran bir birey için şimdiki zaman önemini kaybedebilir ve mevcut durumlar üzerinde kontrol gücünün olmadığını düşünebilir. Şimdiki zamana aşırı odaklanmış bir birey davranışlarının gelecek zamana ilişkin doğurabileceği olumsuz sonuçları görmezden gelerek kumar oynama, alkol ve uyuşturucu kullanma gibi riskli davranışlar sergileyebilir. Geleceğe aşırı odaklanmış bir birey ise geleceği tamamen kontrol altına alabilmek için şimdiki zamanın keyfini çıkarmaktan yoksun kalabilir. Zimbardo ve Boyd (2018), zaman perspektifinin doğuştan gelmediğini, öğrenilmiş bir şey olduğunu ve bu sebeple uygun öğrenme ortamları aracılığı ile daha ideal bir şekilde değiştirilebileceğini vurgulamıştır. Zaman perspektifi teorisinin genel amacı; geçmiş, şimdi ve gelecek zaman kategorileri arasında optimum bir denge sağlayarak ideal bir zaman perspektifi profili oluşturmaktır. Dengeli zaman perspektifinde, olumlu geçmiş ve olumlu gelecek şimdiki zamanın dayanak noktası üzerinde durur (Şekil1).

Şekil 1. Dengeli Zaman Perspektifi Profili.

2.3. Zaman Perspektifi Boyutları

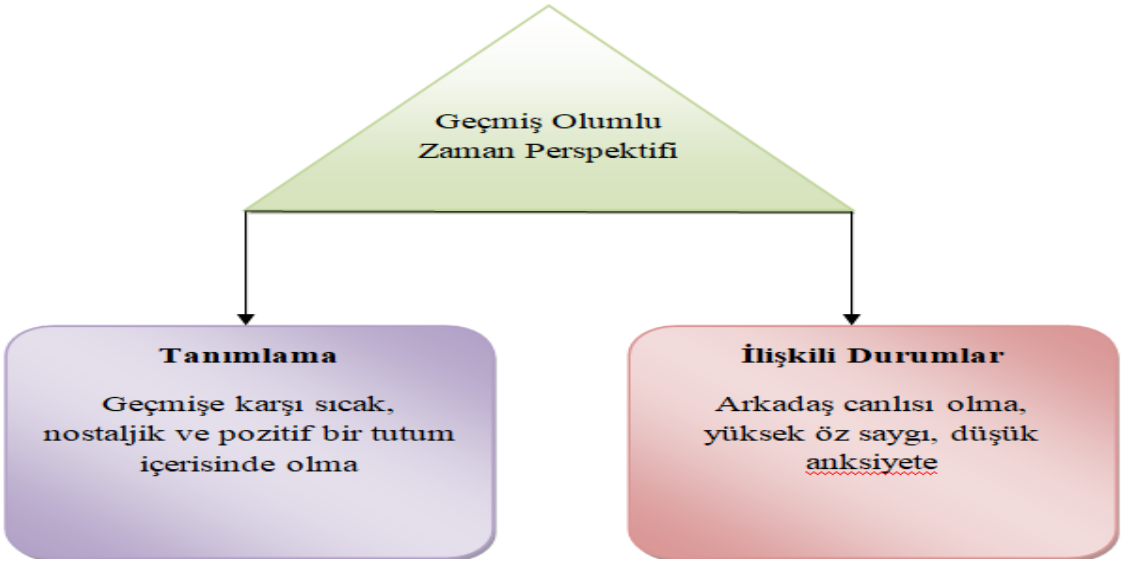
Zimbardo ve Boyd (1999), zaman perspektifini 5 boyut altında incelemiştir:

- Geçmiş-Olumlu (past positive),
- Geçmiş-Olumsuz (past negative),
- Şimdi-Hazcı (present hedonistic),
- Şimdi-Kaderci (present fatalistic),

- Gelecek (future).

2.3.1. Geçmiş Olumlu

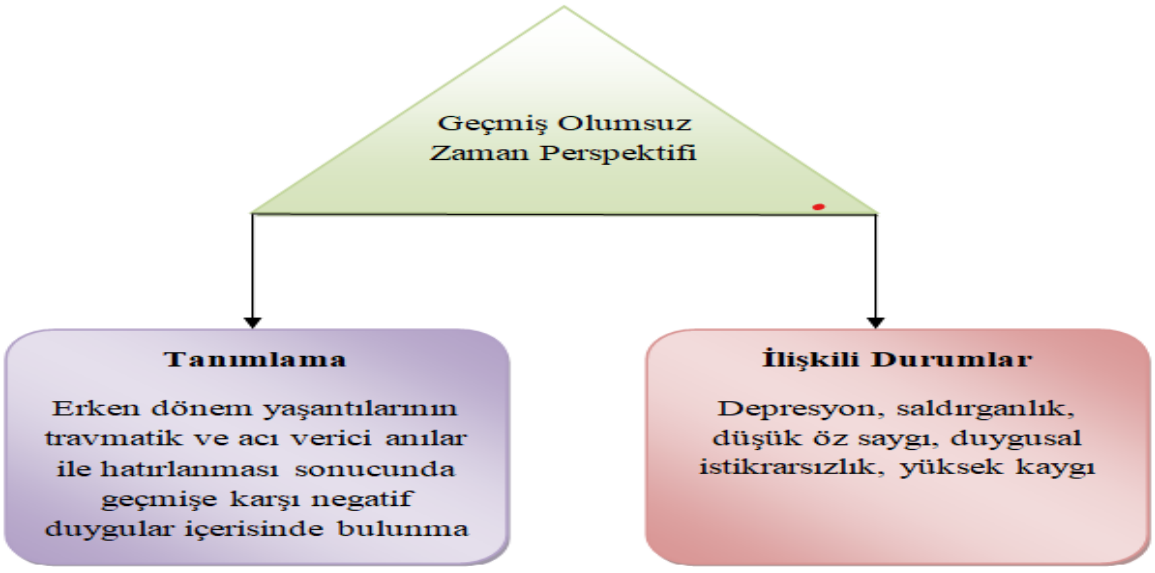
Geçmişi yeniden yapılandırabilme becerisi, bireylere geçmiş anılarını kontrol edebilme imkanı sunar. Geçmişi pozitif bir şekilde değerlendirebilmek, yaşanmış negatif olaylara ilişkin algılarımızı düzenlenmemizde büyük kolaylık sağlamaktadır. Araştırma bulgularına göre, geçmişe yönelik pozitif tutuma sahip olan bireyler, geçmişe yönelik negatif tutumları olan bireylere göre daha sağlıklı, mutlu ve başarılı olma eğilimindedirler (Zimbardo ve Boyd, 2018). Bu bireylerin, geçmişe yönelik olarak sıcak, hoş, duygusal ve nostaljik bir tutuma sahip oldukları görülmüştür (Zimbardo ve Boyd, 1999). Geçmişe olumlu bir bakış açısına sahip olan bireyler, aile toplantılarından ve aile ritüellerinden hoşlanma durumları oldukça yüksektir. Bu bireyler olumlu bir benlik imajına sahip olup, başkaları ile işbirliğinde bulunurken kendilerini güvende hissetme eğilimindedir. Olumlu geçmiş zaman perspektifine aşırı odaklanma bireylerin mevcut ve gelecek yaşamlarında bazı zorlukların ortaya çıkmasına neden olabilir. Çünkü böyle bir durumda, geçmişin anılarına takılıp kalma riski vardır ve bu bireyler yaşamlarında yeni anılar oluşturma noktasında zorluklar yaşayabilir (Kostic ve Chadee, 2017).

Şekil 2. Geçmiş Olumlu Zaman Perspektifi Profili.

2.3.2. Geçmiş Olumsuz

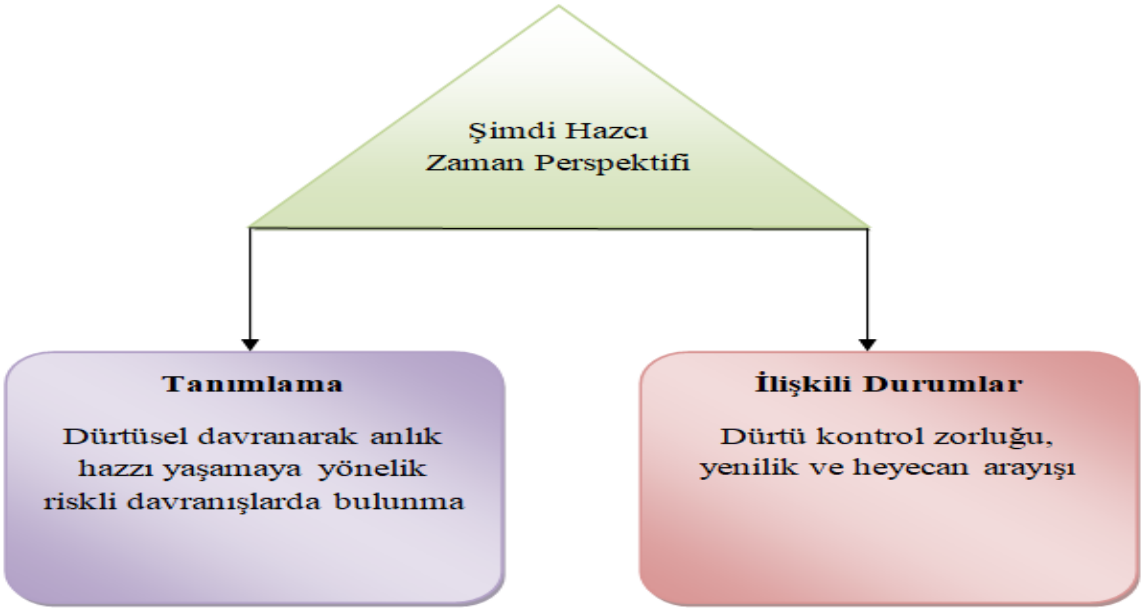
Avusturyalı psikolog Alfred Adler'e göre, geçmiş yaşantılar şimdiki duygu, düşünce ve davranışlarımızı şekillendirebilir ancak doğrudan kişilik üzerinde olumsuz bir etkileri yoktur. Geçmişi yorumlama biçimi kişiliği şekillendirir. (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2020). Başka bir ifade ile birey şimdiki duygu, düşünceler ile geçmişi yeniden bilinçli bir şekilde yapılandırarak yeni bir yaşam tarzı oluşturabilir. Geçmişe yönelik tutumu olumsuz olan bir birey karşısına yeni fırsatlar sunulduğunda, bu fırsatlara geçmişin merceğinden bakar. Dünyaya böyle bir mercekten bakmak, hayatı da son derece mutsuz ve anlamsız hale getirir. Çocukken ebeveynleri tarafından istismara uğramış bir birey, bu travmanın sonucunda başkalarına güvenmekte zorlanmaya başlar. Çocukken en çok güvenebileceği insanlar tarafından hayal kırıklığına uğratılan bir birey hayatına bir yabancıyı almakta oldukça zorlanacaktır. Okulda zorbalığa uğramış, arkadaşları ile anlamlı ilişkiler kurma konusunda başarılı olamamış ya da arkadaşları sevilmediğini hissetmiş bir çocuk, geleceğe yönelik olarak insanların kendisinden asla hoşlanmayacakları veya kendisi ile konuşmak istemeyecekleri yönünde bir beklenti geliştirebilir. Geçmişten gelen olumsuz anılar, kişinin şimdiki zamandan keyif alma yeteneğine zarar verebilir veya geleceğe ilişkin olumsuz beklenti oluşturması yönü ile geleceği planlama becerisini zayıflatabilir (Zimbardo, Clements ve Rego Leite, 2017). Geçmişi olumsuz bir şekilde yapılandırmış bireylerde çoğunlukla depresyon, anksiyete, düşük benlik saygısı görülmekte olup, bu bireyler değişme karşı direnç göstermeye eğilimli olur (Zimbardo ve Boyd, 1999).

Şekil 3. Geçmiş Olumsuz Zaman Perspektifi Profili.

2.3.3. Şimdi Hazcı

Şimdi hazcı zaman yönelimi baskın olan bireylerin yaşamlarında pasif bir zevk yoktur. Bu bireyler zevki aktif bir şekilde ararlar ve acı veren her şeyden uzak durmaya çalışırlar. Dürtüsel bir tavır ile hareket ettikleri için anlık haz, uyarılma ve kısa vadeli ödüller yaşamlarının odak noktasını oluşturur. Meşguliyet gerektiren uzun süreli işlerden çabuk sıkılırlar. Yeni arkadaşlıklar edinme, yeni ortamlara girme, riskli davranışlarda bulunma gibi kendilerine heyecan veren davranışlar sergilerler. Andan keyif almak hayatlarındaki en büyük motivasyon kaynağı olduğu için, aldıkları kararların geleceğe dair kar-zarar analizini yapmazlar (Boyd ve Zimbardo, 2005; Zimbardo ve Boyd, 2018). Araştırma sonuçlarına göre, şimdi- hazcıların ekonomik olarak geleceğe ilişkin karlı yatırım yapma girişimlerinin de düşük olduğu ortaya konmuştur (Zimbardo vd., 2017).

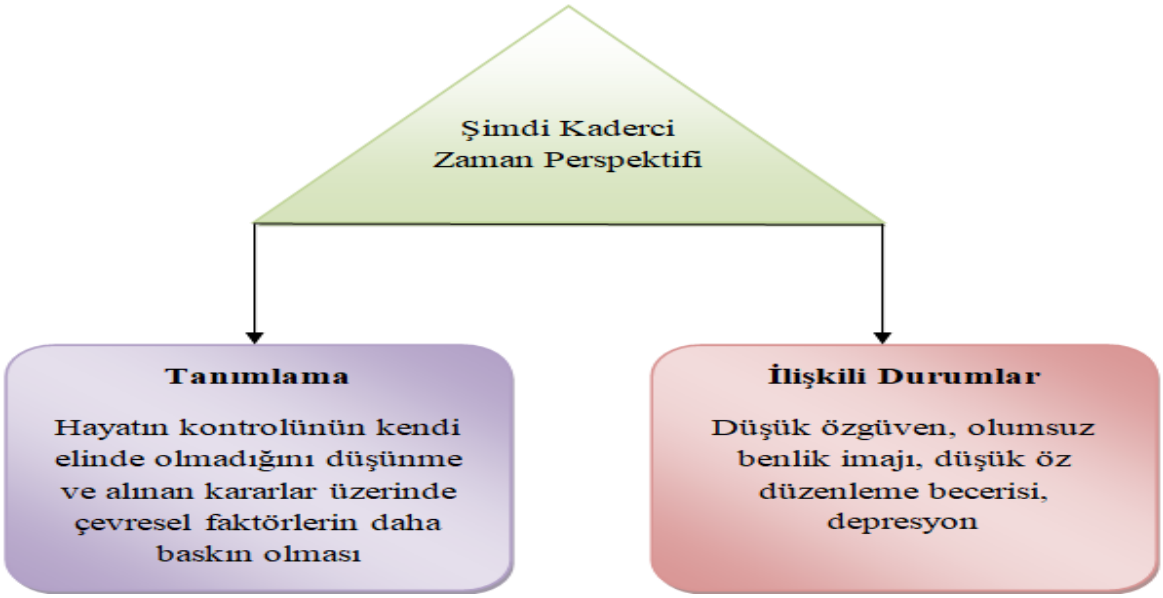

Şekil 4. Şimdi Hazcı Zaman Perspektifi Profili.

2.3.4. Şimdi Kaderci

Kaderci hayat görüşüne sahip olan bireyler, yaşamlarının kontrolünün kendi ellerinde olmadığını düşünür. Şimdi kaderci zaman perspektifi profili içerisinde bulunan bireylerde "Hayatım etkileyemediğim güçler tarafından kontrol ediliyor." düşüncesi egemendir (Zimbardo ve Boyd, 2018). Birçok kişi kaderci zaman perspektifini, spritüel güçlere odaklanmış inançlarından almaktadır. Bu bireyler, kaderlerinin Tanrı tarafından yazılması sebebi ile geleceğe ilişkin plan yapmanın anlamsız olduğunu düşünür ve eylemlerinin

sonuçlarının gelecek üzerinde bir etki oluşturmadığı inancını taşır. Devlet güçleri veya başka dış faktörler de şimdi kaderci zaman perspektifinin oluşumunda etkin bir role sahiptir (Zimbardo ve Boyd, 1999). Eğitim seviyesi, maddi gelir, sosyal statü gibi toplumsal yapı içerisinde şekillenen sosyo-ekonomik koşulların düşük olması, kişilerin kaderci bir anlayış ile hareket etmelerinde önemli bir rol oynamaktadır (Boniwell ve Zimbardo, 2004). Yapılan araştırmalar sonucunda, şimdi kaderci yaklaşımının öznel iyi oluş, duygusal zeka ve ertelenmiş ödül gibi psikolojik değişkenler ile negatif yönde ilişkisi olduğu görülmüştür (Stolarski, Wiberg ve Osin, 2014).

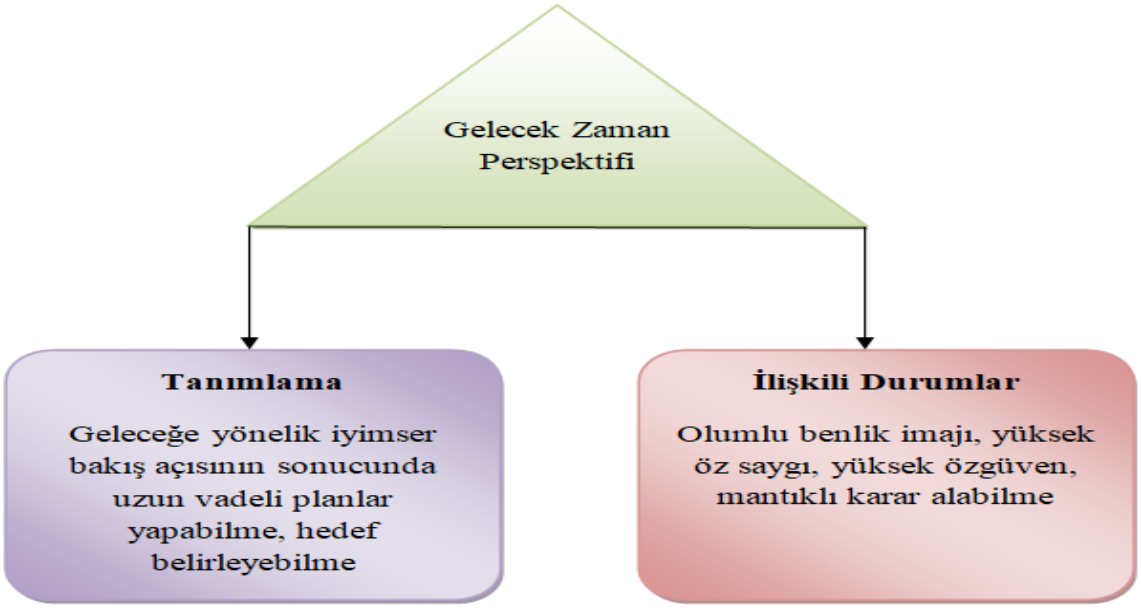

Şekil 5. Şimdi Kaderci Zaman Perspektifi Profili.

2.3.5.Gelecek

Umut, kişinin geleceğe ilişkin beklentilerinin başarı ile gerçekleşeceğine dair inancı ifade etmektedir (Soykan, 2021). Umutlu olmak gelecek yönelimli olmanın bir ön koşuludur. Gelecek zaman perspektifine sahip olan bireyler, anlık hazların peşinden gitmezler. Gelecek odaklı olmak, hayatın tüm evrelerinde başarılı olmak için esastır. Gelecek, kişinin yaşamın belirsizliğinden kendini koruyabilmek için zihinsel olarak kurguladığı bir durumdur. Gelecek odaklı bir yönelimin oluşmasında; eğitimli olma, iş sahibi olma, başarı duygusunu yaşamanın ilk yıllarında tatma, istikrarlı bir aile ve toplum yapısı içerisinde yetişme ve gelecek odaklı rol modellere sahip olma gibi bireysel ve toplumsal dinamikler etkin bir role sahiptir. Gelecek zaman yönelimi baskın olan bireylerin sigara içme, aşırı alkol tüketimi ve

uyuşturucu kullanma gibi zararlı alışkanlıklar edinmeleri düşük bir olasılıktır. Düzenli olarak sağlık kontrollerini yaptırırlar ve sağlıksız gıdaları tüketmeyerek kilolarına dikkat ederler. Bu zaman perspektifinde bulunan bireylerin diğerlerine nazaran depresyona girme ihtimalleri de oldukça düşüktür (Boniwell ve Zimbardo 2004; Zimbardo ve Boyd, 2018). Geleceğe yönelik zaman perspektifinin baskın olması bireylerde yüksek bir özgüven oluşturarak, bireylerin gelecek kazanımlara ilişkin iyimser bir bakış sahip olmalarına yol açar. Bu şekilde problem çözme becerisi gelişir ve bu beceriyi yaşadığı mevcut sorunlara başarı ile uygulayabilir. Gelecek yönelimli bireyler, ekonomik olarak ev satın alma, birikim yapma, sigorta yaptırma gibi uzun vadeli yatırımlar yapar (Zimbardo vd., 2017).

Şekil 6. Gelecek Zaman Perspektifi Profili.

2.4. Erteleme

Miligram (1993), modern toplumun işleyişindeki en önemli dinamiklerin ilke ve koşullara dayandığını öne sürerek ertelemeyi çağımızın hastalığı olarak niteler. Erteleme, öngörülebilir olumsuz sonuçlar doğurmasına rağmen, bireyin bir göreve yönelik planladığı eyleminin gönüllü olarak geciktirilmesi olarak tanımlanır (Ferrari, 2010). Kovylin (2013) ertelemeyi, artan kaygı ve herhangi bir görevi yerine getirme durumunun tehdit edici ve tehlikeli olarak değerlendirilmesiyle tetiklenen koruyucu bir kişilik mekanizması olarak görmektedir. Steel (2007) ise ertelemeyi, olumsuz sonuçlar doğuracağı bilinmesine rağmen bireylerin bir eylemi başlatmama konusundaki özdüzenleme yetersizliği olarak ifade

etmiştir. Ackerman ve Gross (2005), ertelemeyi kişilerin yaratıcılığını, öğrenmesini ve genel başarısını olumsuz yönde etkileyen işlevsiz ve irrasyonel bir davranış olarak kabul etmektedir.

Erteleme davranışı sergileyen bireyler, bir faaliyeti gerçekleştirmeleri gerektiğini bilirler bunu yapmak isteyebilirler, ancak kendilerini, faaliyetleri istenen veya beklenen zaman dilimleri içinde başlatmak veya bitirmek için zorlayamazlar. Göreve erken başlamayı planlasalar da kendilerini daha sonra yapmaya ikna ederler. Bununla birlikte erteledikleri için olumsuz duygu ve düşüncelere dalarlar (Steel,2010). Ertelemeyi, unutma veya ihmal etme gibi davranışlardan ayıran en önemli nokta, ertelemenin birey tarafından bilinçli olarak gerçekleştirilmesidir. Birey, kendi çıkarlarına tamamen aykırı bir şekilde hareket ettiğinin farkındadır ve görevleri isteyerek erteler. Ertelenen her görev de belirli sonuçları beraberinde getirir. Erteleme davranışını yaşamında alışkanlık haline getiren birey, yoğun bir suçluluk ve kaygı duygusu hisseder. Birey yaşadığı yoğun anksiyete duygusundan kaçınmak için görev süresi içerisinde uyuma, eğlence arama vb. davranışlar sergileme eğiliminde olur ve kendisine erteleme davranışını teşvik eden mazeretler bulur. Bir davranışın gerçekleşme süreci içerisinde en önemli dinamiklerden biri olan motivasyon duygusu azalmaya başlar. Bu durum da zaman içerisinde bireyin geleceğe yönelik plan yapabilme becerisini zayıflatabilir (Nedeljković, 2017). Birey öznel yaşantısında gerçekleştirdiği eylemlerin sonuçlarından çok sık bir şekilde rahatsızlık duymaya başlamış ise erteleme davranışının kronik bir hale geldiği söylenebilir. Ferrari ve Díaz-Morales (2007a) tarafından yürütülen bir araştırma sonucu, kronik ertelemenin düşük özgüven ve öz saygı gibi çeşitli kişilik değişkenleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Kronik bir erteleme davranışı, verilen bir görevin tamamlanma aşamasında bireyin dikkatini dağıtabilir ve başarılı olma girişimlerini engelleyebilir. Erteleme davranışına sebep olan faktörlerin ve bu davranışı sergileyenlerin kişilik özelliklerinin açıklanabilmesi amacı ile birçok çalışma yapılmıştır. Ertelemenin nedenlerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar, erteleme davranışının ortaya çıkış sürecinde hem dışsal faktörlerin (zor, kısa süreli ve kişisel olarak ilgi çekmeyen görevler) hem de içsel faktörlerin (kaygı, düşük özyeterlilik) önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Shanahan ve Pychyl, 2007).

Ferrari (2010) ertelemeyi, karar verme ve kararsızlık süreçlerinin erteleme davranışının oluşumunda önemli bir etkisi olduğunu öne sürmektedir. Kararsızlık, erteleme davranışı sergileyen bir bireyin kendisine neden bir hedef davranışa odaklanamadığı konusunda yanlı

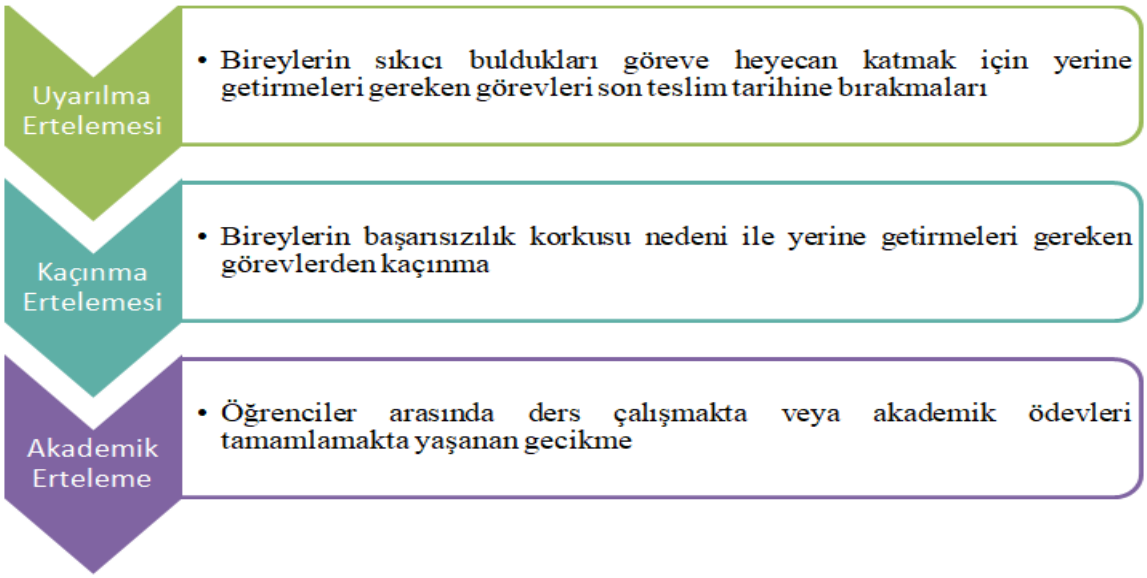
gerekçeler bulmasına sebep olabilir. Böyle bir birey için işlerin geciktirilmesi mantıklı ve makul görülür. Ancak dışarıdan bakıldığında ise mantıksız bir gerekçedir. Bu durum başka insanların, birey hakkındaki algılarına zarar verebilir (Nedeljković, 2017).

Yapılan araştırmalar, erteleme davranışı sergileyen bireylerin uzun vadeli hedeflere odaklanmaktan çok kısa vadeli hedeflere odaklanmaya daha eğilimli olduklarını göstermektedir (Steel ve Klingsieck 2016). Bu bulgudan hareketle, bir bireyin gelecekteki hedefler üzerinde düşünmemesinin, erteleme davranışının daha sık sergilenmesinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Kişinin sahip olduğu beklenti ve değerler gibi motivasyonel bileşenler de, erteleme davranışının oluşmasına önemli faktörlerden biridir (Ackerman ve Gross, 2005). Erteleme, mükemmeliyetçilik ve başarısızlık korkusu ile yakından ilişkilidir.

Pychyl ve Flett (2012)'e göre, bireyler davranışlarının yol açacağı belirli sonuçlar ve durumlardan kaçınmak için de erteleme davranışını sergileyebilir. Steel (2007) ertelemenin; sürekli geciktirme, zayıf dürtü kontrolü, sebat eksikliği, iş disiplini eksikliği, zaman yönetimi becerisi eksikliği ve metodik olarak çalışamama gibi kişilik özellikleri ile yakında ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum nedeni ile erteleme, insanların başarısı üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Chu ve Choi (2005) ertelemeyi, pasif ve aktif erteleme olarak iki ana sınıfa ayırır. Pasif ertelemede birey, öz düzenleme becerilerinin düşük olması nedeni ile karar verme sürecinde problem yaşadığı için erteler. Aktif erteleme ise birey yerine getirmesi gereken görevleri bilinçli olarak erteler. Aktif ertelemeye eğilimli olan bireylerin zaman kontrolü konusunda problem yaşamaları ve öz-saygılarının düşük olması ön plana çıkan kişilik özellikleri arasındadır.

Ertelemeyi: kişinin olumsuz sonuçlar doğuracağını bilmesine rağmen önemli ve gerekli görevleri bilinçli olarak geciktirmesi olarak kavramsallaştıran Ferrari ve Díaz-Morales (2007a), üç tür erteleme türünden bahseder. İlk erteleme türü, bireylerin sıkıcı buldukları görevlere heyecan katmak için yerine getirmeleri gereken işleri son teslim tarihine bırakmalarını ifade eden *"uyarılma ertelemesi"*dir. İkinci tür erteleme, bireyin başarısızlık korkusu nedeni ile gerekli görevlerden kaçınmayı ifade eden ve beraberinde pişmanlık duygusunun oluştuğu *"kaçınma ertelemesi"*dir. Üçüncü tür erteleme ise, sunum hazırlama, ödevleri zamanında teslim etme, sınavlara hazırlanma gibi akademik görevleri geciktirme olarak ifade edilen *"akademik erteleme"*dir.

Şekil 7. Erteleme Türleri.

Erteleme, yaşamın her alanında ve bütün kültürlerde görülebilen bir davranış biçimidir. Araştırmalar, ertelemenin düşük akademik performansa, kişinin kendisi hakkında utanç ve suçluluk gibi olumsuz duygular yaşamasına, depresyona ve sağlık sorunları için bakım aramayı erteleme gibi olumsuz sağlık davranışlarına neden olabileceğini göstermiştir (Steel, 2007).

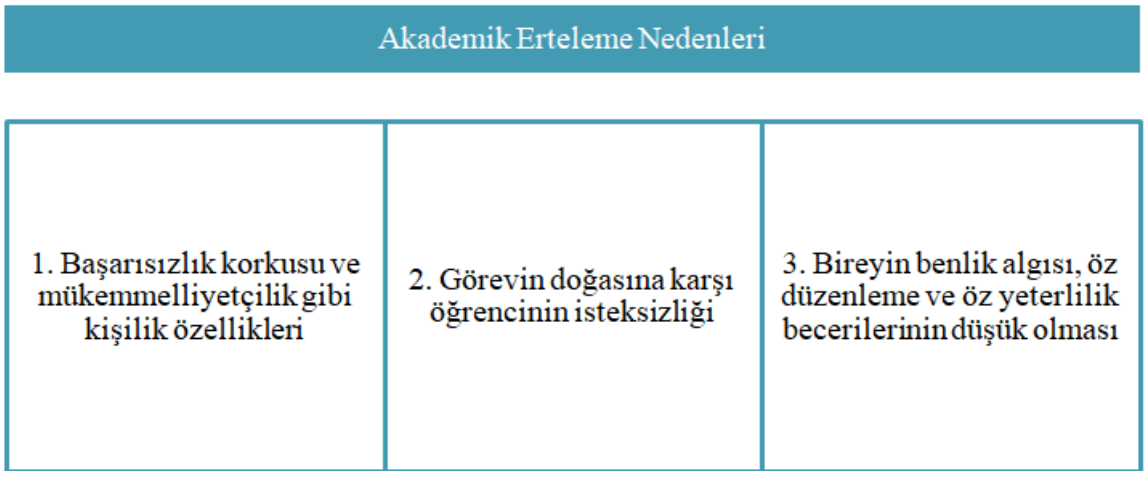
2.4.1. Akademik Erteleme

Erteleme, kişisel, akademik ve mesleki işlevsellikte önemli ölçüde bozulmayı içerebilir (Ferrari, 2010). Bu bağlamda, erteleme üzerine yapılan araştırmalar genellikle akademik ortam, çalışma ortamı, günlük yaşam ve karar verme süreci olmak üzere dört temel alanda yoğunlaşmıştır. *Akademik erteleme,* öğrenciler arasında ders çalışmakta veya akademik ödevleri tamamlamakta gecikme olarak tanımlanmaktadır (Solomon ve Rothblum, 1984). Akademik erteleme, dönem ödevlerini yetiştirememe, sınavlara son anda hazırlanma gibi akademik başarı ve motivasyona zarar veren davranışların gerçekleşmesin de önemli bir etkiye sahiptir (Ying ve Lv, 2012).

Akademik erteleme, öğrenciler arasında yaygın görülen bir davranış biçimidir. Geleceğin belirsiz olduğu toplumda yaşayan bir öğrenci, belirsizlik durumlarının yaratacağı kaygıdan uzaklaşmak için ertelemeyi bir alışkanlık haline getirebilir. Belirsizlik sırasında oluşan

motivasyon kaybı erteleme davranışının ortaya çıkmasında önemli bir etkendir. Erteleme davranışı sergileyen öğrenciler üzerinde yapılan birçok araştırma, bu öğrencilerin düşük özgüven ve düşük öz yeterliliğe sahip olduklarını göstermiştir (Ferrari ve Díaz-Morales, 2007a; Steel, 2010). Akademik erteleme davranışı sergileyen öğrencilerin, hedef yönelimli olmadıkları, öz değerlendirme ve sorumluluk alma becerilerinin düşük olduğu bulunmuştur (Zarrin ve Gracia, 2020). Mükemmelliyetçilik şeması olan öğrencilerin yüksek başarı anksiyetesi nedeni ile erteleme davranışı gösterdikleri görülmüştür (Solomon ve Rothblum, 1984). Motivasyonları ve öz yeterliliği düşük öğrencilerin ders çalışmada ve başladıkları işi bitirmede zorluklar yaşamaktadır. Önceki araştırmalara göre, akademik erteleme öğrencilerin akademik başarıları ve öznel iyi oluşları için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır (Kim ve Seo, 2015; Rabin, Fogel ve Eskine, 2010).

Akademik ertelemenin öğrenciler arasında çok yaygın bir olgu olması, akademik ilerlemeye ve başarıya zarar vermesi, akademik ertelemenin doğasına ilişkin yapılan çalışmaların sayısını artırmaktadır (Steel ve Klingsieck, 2016; Yousef, 2020). Akademik erteleme üzerine yapılan çalışmalar, ertelemenin nedenlerini 3 grup etrafında toplamışlardır. Birinci grup, başarısızlık korkusu ve mükemmeliyetçilik gibi kişilik özellikleri üzerinde durur. İkinci grup, görevin özelliklerini, zorluk seviyesini ve görevin doğasına karşı öğrencinin isteksizliğini içerir. Üçüncü grup ise, bireyin benlik kavramı, benlik saygısı ve öz yeterlilik algısına ilişkin değişkenleri bünyesinde barındırmaktadır (Nedeljković, 2017).

Şekil 8. Akademik Erteleme Nedenleri.

Akademik erteleme, karmaşık bir olgudur ve eğitim, yönetim, sağlık, sosyal ilişkiler ve finansal işlemler, kişisel ve mesleki gelişim gibi yaşamın birçok yönü üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Okullardaki ve üniversitelerdeki öğrenciler arasında akademik görevleri

ertelemenin yaygınlığı birçok kişisel, demografik ve sosyokültürel faktörlerden kaynaklanmaktadır (Yousef, 2020).

Öğrencilerin bir eylemi gerçekleştirebileceğine dair inancı, içinde bulunduğun toplumun normlarından, aile değerlerinden, yetiştirilme tarzından ve ekonomik sebeplerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu unsurlar bazı öğrencilerin öz yeterlilik inancını olumlu yönde etkilerken, bazı öğrencilerin öz yeterlilik inancını ise olumsuz yönde etkilemektedir (Steel ve Klingsieck, 2016). Her ne kadar güçlü bir motivasyon başarı için kilit bir role sahipse de, içinde bulunan sınırlı ve olumsuz koşullar öğrencinin erteleme davranışını sergilemesine yol açabilmektedir. Sosyo-ekonomik olarak geri kalmış bir toplumda yetişen bireyin, o toplum içerisinde geleceğe yatırım yapma ihtimali oldukça düşüktür. Çünkü meslek seçiminde, mesleğin toplum içerisindeki statüsü, ekonomik getirisi gibi unsurlar önemli bir noktada bulunmaktadır. Bir toplumun, sanata, felsefeye, bilime ve spora verdiği değer o toplumun gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkilidir. Gelişmiş bir toplumda öğrencilerin yönelebileceği birçok farklı meslek grubu vardır ve öğrenciler bu zengin durum karşısında ilgi ve ihtiyaçlarına göre istedikleri mesleği seçerek geleceğe ilişkin plan ve yatırım yapabilir. Geleceğe yatırım yapan bir öğrenci, bu yatırımın kendisine uzun vadede çıkar sağlayacağını bildiği için şimdiki zamanda yapması gereken işleri belirli bir disiplin içerisinde yürütür. Bu şekilde akademik ertelemeye neden olan bilişsel ve motivasyonel bileşenleri ortadan kaldırarak, toplumun kendisine sunduğu olanaklardan en ideal şekilde yararlanır.

Anne baba tutumları ve bireyin yetiştirilme tarzı da akademik erteleme davranışının oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır (Burka ve Yuen, 2008). Çocuk davranışsal, bilişsel ve sosyal öğrenme aracılığı ile ailesine ait değerleri benimseyerek kendi yaşam tarzını oluşturmaya başlar. Tıpkı toplum yapısında olduğu gibi aile üyeleri de çocuğun yönelmek istediği mesleğe ilişkin tutum, değer ve yargıları belirli bir kalıp içinde çocuğa aktarır. Bunun yanı sıra aile çocuğa onlara neyin kabul edilebilir neyin kabul edilemez olduğunu, neyin güvenli ve neyin tehlikeli olduğunu, çatışma durumlarında nasıl davranacaklarını, sorunları nasıl çözeceklerini ve nasıl karar vereceklerini öğretir. Bu durum da çocuğun benlik algısı, öz yeterlilik, öz saygı, öz düzenleme gibi kişilik özellikleri ve gelecekte insanların kendisinden neler beklediğine dair düşünceleri üzerinde önemli bir iz bırakır Öz-düzenleme becerilerinin düşük olması, yüksek düzeyde akademik ertelemeye yol açar (Nedeljković, 2017).

Burka ve Yuen (2008)'e göre, akademik erteleme davranışının oluşmasında beş farklı anne baba tutumu vardır. *Otoriter anne baba tutumuna* sahip ailelerde çok katı bir disiplin vardır. Bu aileler, çocuklarından ev içindeki ve ev dışındaki kurallara kesin bir itaat ile uymalarını bekler. Hata ve ihmal sert bir şekilde cezalandırılır (Gülkaya, 2018). Böyle bir aile ortamında yetişen bir çocuk üzerinde hissettiği yüksek başarı beklentisi nedeni ile yoğun anksiyete yaşar. Elde ettiği başarı aile üyeleri tarafından küçük görüldüğü için sahip olduğu benlik imajı büyük zarar görür. Sonuç olarak "bir görevi en iyi bir şekilde yapamadıktan sonra hiç yapmama" düşüncesi daha cazip hale gelmeye başlar ve erteleme davranışına giden yol açılmış olur. *Koruyucu anne baba tutumuna* sahip aileler, çocuklarının kendilerini dış dünyadan gelebilecek tehlikelere karşı koyacak gücünün olmadığı düşüncesi ile çocuklarının hayatları ile ilgili her alana müdahale ederler. Çocuğun kimlerle arkadaşlık edeceği, hobilerinin neler olması gerektiği, hangi mesleği seçeceği gibi birçok konuda çocuğu yerine anne baba karar vermektedir. Böyle bir aile yapısı içerisinde yetişen çocuk, hayatı ile ilgili aldığı kararlarda sürekli olarak başkalarına ihtiyaç duyar (Dönmez, 2019). Sorumluluk almanın büyük bir risk olduğu düşünerek içinde bulunduğu güvenli yaşamı bozmak istemez. Bu nedenle ailenin gereksinimlerine karşı çıkmanın bir yolu olarak ertelemeyi seçer. *İlgisiz anne baba tutumuna* sahip aileler, çocuklarının ihtiyaçları ile ilgilenmezler. Aile içerisinde belirli kurallar olmamakla birlikte, aile üyeleri birbirlerine karşı soğuk ve mesafeli davranmaktadır. Böyle bir aile yapısı içerisinde yetişen bir çocuk yoğun yalnızlık duyguları yaşar ve insanların gözünde değersiz bir varlık olduğunu düşünmeye başlar (Bozkurt, 2020). Bunun sonucu olarak kendilerinin "ne" olduğunu başkalarının umursamadığını düşünerek erteleme davranışı sergilemeye eğilimli olur. *Aşırı hoşgörülü anne baba tutumuna* sahip ailelerde, roller yer değiştirmiştir. Anne babalar çocuklarına karşı aşırı bir tolerans gösterir ve onların her dediklerini yapma eğiliminde olur. Ebeveynler, çocuk için tükenmez bir destek ve koruma kaynağıdır. Çocuklarda sorumluluk alma bilinci gelişmez. Bu şekilde, bir çocuk, yaşamı boyunca devam eden ebeveynlerinin şefkatine ve desteğine bağımlılık geliştirir (Gölçek, 2020). Çocuklar, ebeveynlerinin yardımı olmadan yaşayamadıkları için istedikleri gibi yaşamanın iyi bir şey olmadığı kanısını geliştirirler. Bu durumda erteleme, diğer ilişkilerin tehlikelerinden izole edilmiş ve korunmuş, rahat ve güvenli bir yaşamı uzatır Son olarak *şüpheci bir anlayışın* baskın olduğu aile profilinde, çocuğun başarısı ebeveyn tarafından göreli bir şekilde değerlendirilir. Aile içerisinde belirli kurallar olmak ile beraber anne-baba tutarsız bir şekilde kuralları esnetebilir. Bu şekilde çocuk, kendisini aile üyelerine karşı kanıtlama ihtiyacı hisseder

(Demirtaş, 2020). Kendileri için belirledikleri hedef, belirli bir alanda mükemmel olmaktır. Böyle bir karar vererek, doğrudan erteleme tuzağına adım atarlar.

2.5. Zaman Perspektifi ve Akademik Erteleme Davranışı İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Steel (2010), ertelemenin ayırt edici özelliklerinden birisinin, son teslim tarihleri olan faaliyetleri gerçekleştirmede gecikme yaşanması olduğunu ifade etmiştir. Ertelemelerin önemli bir bileşeni olan ve görevleri zaman çerçevesi içinde tamamlama yeteneğini ifade etmek için kullanılan "son tarih" kavramıyla yakından ilişkili olan zaman olgusu, ertelemenin olası nedenlerinden birisi olarak görülmektedir (Ferrari ve Díaz Morales, 2007a). Zimbardo ve Boyd (1999), bireylerin zamana ilişkin tutumlarının mevcut davranışları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu öne sürmektedir. Carvalho (2015), öğrencilerin okul içindeki davranışlarının zamana karşı tutumlarından etkilendiğini ifade etmiştir. Boyd ve Zimbardo (2005), geçmişe yönelik olumsuz tutumların bireylerin mevcut düşünce ve davranışları üzerinde negatif bir etki yarattığını öne sürmektedir. Geçmişe yönelik olumsuz tutuma sahip olan bireylerde görülen yüksek kaygı, düşük özgüven, düşük öz saygı ve yüksek depresyon gibi özellikler erteleme davranışı sergileyen bireylerde de görülmektedir. Sirois (2014), zaman perspektifi ile erteleme ve erteleme türleri üzerine gerçekleştirdiği metanaliz çalışmasında, gelecek zaman perspektifi ile erteleme davranışı arasında negatif, şimdi hazcı ile pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Borsato (2001), şimdiki zaman yönelimi baskın olan öğrencilerin gelecek zaman yönelimli öğrencilere göre daha fazla erteleme eğiliminde olduklarını öne sürmektedir.Jackson et ve ark. (2003) da çalışmalarında, erteleme davranışının gelecek zaman perspektifi ile negatif yönde ilişkili olduklarını ortaya koymuştur.Gelecek zamana dair olumlu bir tutuma sahip olan öğrenciler olumsuz bir tutuma sahip olan öğrencilerin aksine, zorlayıcı akademik görevleri yerine getirmede daha fazla çaba gösterir. Bu öğrencilerin gelecekleri hakkında ne yapacakları konusunda belirli fikirleri vardır, kaderleri üzerinde daha fazla kontrol algısı bulunmaktadır (Peetsma, 2000). Gelecek zaman yönelimi baskın olan öğrenciler, gelecekteki hedeflerine ulaşmak için gerekli olan görevlerini dikkatli bir şekilde planlama eğiliminde olur. Ancak, birçok çalışma erteleme davranışı sergileyen bireylerin uzun vadeli hedeflere odaklanmaktan çok kısa vadeli hedefe odaklandıklarını ve tamamlanması gereken görevlere ilişkin planlama kabiliyetlerinin düşük olduğunu göstermektedir (Steel ve Klingsieck 2016).

Jackson ve ark. (2003) tarafından yürütülen bir çalışmada, geçmiş olumsuz zaman perspektifi ve şimdi kaderci zaman perspektifinin akademik erteleme ile olumlu yönde, gelecek zaman perspektifinin ise olumsuz yönde ilişkili olduğunu görülmüştür. Çin'de üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen bir çalışmada, gelecek yönelimi karamsar olan öğrencilerin daha sık akademik erteleme davranışı gösterdikleri bu nedenle zaman yönetimi üzere geliştirilen programların akademik ertelemeyi azaltmada önemli bir unsur olabileceği ortaya konmuştur (Jin, Wang ve Lan, 2019). Hon Kong üniversitesinde zaman perspektifinin akademik erteleme ile olan ilişkisini ortaya koymak amacıyla yürütülen başka bir çalışmada da geçmiş olumsuz zaman yönelimi olan öğrencilerin, gelecek zaman yönelimi olan öğrencilere göre daha çok akademik erteleme davranışında bulunmuşlardır (Choy ve Cheung, 2018).

Mısır'da lise öğrencileri üzerinde yürütülen bir araştırmada, gelecek zaman yönelimi düşük olan öğrencilerin akademik erteleme davranışı sergiledikleri görülmüş olup, ortaöğretim müfredatının lise öğrencilerinin geleceğe yönelik bakış açılarının gelişmesine yardımca olacak konularla zenginleştirilmesi ile geleceğe dair olumsuz bakış açılarının azaltılabileceği belirtilmiştir (Yousef, 2020).

Güney Kore'de üniversite öğrencileri üzerinde zaman perspektifinin akademik erteleme ve oto kontrol üzerindeki etkisini araştırmaya yönelik yapılan bir çalışmada, şimdiki zaman yönelimi baskın olan öğrencilerin daha sık akademik erteleme davranışı sergiledikleri, oto kontrol düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Gelecek zaman yönelimi baskın olan öğrencilerin ise oto kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu ve daha az akademik erteleme davranışı sergiledikleri ortaya konmuştur (Kim, Hong, Lee ve Hyun, 2017).

Liu ve Feng (2018) tarafından Çin'de üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen araştırmada, gelecek zaman perspektifinin erteleme davranışı ile negatif yönde bir ilişkisinin olduğu görülmüştür.

Kalifornya'da lisans öğrencileri üzerinde yürütülen bir çalışmada, şimdiki zaman yönelimli öğrencilerin gelecek zaman yönelimli olanlara göre daha sık akademik erteleme davranışı sergiledikleri, gelecek zaman yönelimli öğrencilerin şimdi kaderci ve geçmiş olumsuz zaman yönelimli öğrencilere göre öğrenmeye ilişkin içsel motivasyonlarının daha fazla olduğu ve gelecek zaman perspektifi ile içsel motivasyon arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ortaya konmuştur (Borsato, 2001).

İran' da üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen başka bir araştırmada da zaman perspektifinin akademik erteleme ve akademik motivasyon ile aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuş ve akademik başarıyı artırmada, zaman perspektifinin akademik erteleme ve motivasyon üzerindeki rolünü dikkate almanın önemli bir faktör olduğu paylaşılmıştır (Golestaneh, Afshin ve Dehghani, 2016). Yine İran'da yürütülen benzer bir çalışmada da şimdi hazcı ve şimdi kaderci zaman perspektifinin erteleme ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülürken, akademik performansa dolayı olarak zarar verdiği ifade edilmiştir (Omidian, Hemati ve Bargezar, 2016)

Önceki araştırmalara benzer bir sonuç Malezya da yüksek lisans öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmada da bulunmuştur. Şimdi hazcı, şimdi kaderci ve gelecek zaman yöneliminin akademik ertelemeyi anlamlı şekilde yordadığı ve farklı zaman perspektiflerinin akademik erteleme üzerinde farklı ve anlamlı etkiler gösterdiği ortaya konmuştur (Baguri, Roslan ve Ahmad, 2020).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örneklemine, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine ait bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Lise öğrencilerinde zaman perspektifi ile akademik erteleme arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada "ilişkisel araştırma modeli" kullanılacaktır. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2016).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Aksaray ili sınırları içinde öğrenim görmekte olan lise öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem grubu evreni temsil eden ve kolaylıkla ulaşılabilir örnekleme yolu ile seçilen Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Anadolu Lisesinde öğrenim görmekte olan 386 öğrenciden oluşmuştur. Uygun örnekleme yöntemi, araştırmacının kolayca ulaşabileceği bir örneklemden verilerin toplanması olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2020).

Araştırmanın örneklem grubunun demografik değişkenlere göre betimleyici istatistikleri aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 1

Cinsiyet Değişkenine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Erkek	176	44
Kız	210	56
Toplam	386	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi örneklem grubunun 176'sı (%44) erkek öğrencilerden 210'u (%56) kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 2

Sınıf Düzeyi Değişkenine Ait Frekans Ve Yüzde Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f	%
9.Sınıf	114	29,5
10.Sınıf	97	25,1
11.Sınıf	94	24,4
12.Sınıf	81	21
Toplam	386	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmamızın örneklemini oluşturan bireylerin 114'ü (%29,5) 9.sınıf; 97'si (%25,1) 10.sınıf; 94'ü (%24,4) 11.sınıf; 81'i (%21) 12.sınıf lise öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 3

Okul Türü Değişkenine Ait Frekans Ve Yüzde Dağılımı

Okul Türü	f	%
Fen Lisesi	107	27,7
Sosyal Bilimler Lisesi	175	45,3
Anadolu Lisesi	104	26,9
Toplam	386	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmamızın örneklemini oluşturan bireylerin 107'si (%27,7) fen lisesinde; 175'i (%45,3) sosyal bilimler lisesinde; 104'ü (%26,9) Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 4

Sosyoekonomik Düzey Değişkenine Ait Frekans Ve Yüzde Dağılımı

Sosyoekonomik Düzey	f	%
Alt	124	32,1
Orta	186	48,2
Üst	76	19,7
Toplam	386	100

Tablo 4'te görüldüğü üzere araştırmamızın örneklem grubunu oluşturan bireylerin 124'ü (%32,1) alt; 186'sı (%48,2) orta; 76'sı (%19,7) üst sosyoekonomik düzey olan öğrencilerden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik durumları gibi demografik bilgileri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış anket sorularını içermektedir.

3.3.2. Zaman Perspektifi Envanteri

Bireylerin zaman perspektiflerini ölçmek amacı ile Zimbardo ve Boyd (1999) tarafından geliştirilen Zaman Perspektifi Envanteri, 56 madde ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır: geçmiş olumlu (9 madde), geçmiş olumsuz (10 madde), şimdi hazcı (15 madde), şimdi kaderci (9 madde) ve gelecek (13 madde).

Ölçek, Likert tipi 5 dereceli ölçekten oluşmaktadır. (1= Hiç doğru değil, 2 = Doğru değil, 3 = Ne doğru ne de yanlış, 4 = Doğru, 5 = Çok doğru)

Zimbardo ve Boyd (1999) tarafından yapılan geçerlilik ve güvenirlik analizi sonucunda Cronbach alpha değerleri şu şekildedir: geçmiş-olumlu için .80, geçmiş-olumsuz için .82, şimdi-hazcı için .79, şimdi-kaderci için .74, gelecek yönelimi için ise .77'dir.

Ölçeğin Türkçeye çevirisi Akirmak (2019) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliğini ve geçerliliğini belirlemeye yönelik yapılan işlemler iki çalışma üzerinden gerçekleştirilmiştir. İlk çalışmada ölçek üzerinde gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizine göre ölçeğin orijinal ölçekte olduğu gibi 5 faktörden oluştuğu doğrulanmıştır. İkinci çalışmada ise ölçeğin iç tutarlılığı ve test-tekrar-test güvenirliği değerlendirilmiştir. Ölçeğin Türkçesinin Cronbach alpha değerleri şu şekildedir: geçmiş-olumlu için ,74, geçmiş-olumsuz için ,84, şimdi-hazcı için ,78, şimdi-kaderci için ,68, gelecek yönelimi için ise ,75'dir (Akirmak, 2019).

Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeğinin bu araştırmadaki Cronbach alpha değerleri şu şekildedir;

- Geçmiş olumlu: ,78
- Geçmiş olumsuz: ,80
- Şimdi hazcı: ,75
- Şimdi kaderci: ,71
- Gelecek: , 83

Ölçek üzerinde yapılan analizler sonucunda, ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik kriterlerini karşıladığı görülmüştür.

3.3.3.Akademik Erteleme Ölçeği

Öğrencilerin, akademik erteleme davranışını ölçmek amacı ile Çakıcı (2003) tarafından geliştirilen Akademik Erteleme ölçeği, 12 olumsuz ve 7 olumlu olmak üzere toplam 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, Likert tipi 5 dereceli ölçekten oluşmaktadır. (1=Beni hiç yansıtmıyor, 2= Beni çok az yansıtıyor, 3= Beni biraz yansıtıyor, 4= Beni çoğunlukla yansıtıyor, 5= Beni tamamen yansıtıyor.)

Çakıcı (2003) tarafından yapılan güvenirlik analizinde ölçeğin Cronbach's alpha katsayısı ,92 olarak bulunmuştur. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin iki faktörlü bir yapıda olduğu görülmüştür. Birinci faktör olan "erteleme" için Cronbach's alpha katsayısı ,89,

ikinci faktör olan “ders çalışma alışkanlığı” için Cronbach’s alpha katsayısı ,84’tür. Sperman Brown iki yarım test güvenirlik analizi sonucunda elde edilen güvenirlik katsayısı 10 maddelik birinci kısım için ,87, 9 maddelik ikinci kısım için ise ,87 olarak bulunmuştur. Test-tekrar-test yöntemi sonucunda elde edilen güvenirlik katsayısı birinci faktör için ,80, ikinci faktör için ,82 olarak bulunmuştur. Akademik erteleme ölçeğinin birinci faktörünün döndürme işlemi öncesi açıkladığı varyans %37,350, döndürme işleme sonrası açıkladığı varyans % 41,884 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu ölçeğin tek boyutlu olarak kullanılabileceğini göstermektedir (Çakıcı, 2003). Bu araştırmadaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ,83 olarak bulunmuştur. Ölçek üzerinde yapılan analizler sonucunda, ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik kriterlerini karşıladığı görülmüştür.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının lise öğrencilerine uygulanması 2021–2022 Eğitim-Öğretim yılının ikinci döneminde gerçekleşmiştir. Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının lise öğrencilerine uygulanabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığına Araştırma İzni Başvurusu’nda bulunulmuş ve gerekli olan araştırma izni alınmıştır. Belirlenen okullarda ilgili yöneticilerin desteği ile veri toplama araçları lise öğrencilerine araştırmacı tarafından birebir uygulanmıştır. Uygulama öncesinde öğrencilere araştırmacı tarafından ilgili açıklamalar yapılmış ve uygulamalar yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, “SPSS 26.0” paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilere ilişkin dağılımın normal olup olmadığını değerlendirmek amacıyla değişkenlerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmıştır.

Tablo 5

Zaman Perspektifi Alt Boyutları ile Akademik Erteleme Puanlarının Çarpıklık ve Çarpıklığın Standart Hatası, Basıklık ve Basıklığın Standart Hatası Değerleri

Boyutlar	ÇK	SHÇK	BK	SHBK
Geçmiş Olumlu	-,35	,12	-,40	,24
Geçmiş Olumsuz	,63	,12	,-39	,24
Şimdi Hazcı	,02	,12	-,20	,24
Şimdi Kaderci	,63	,12	-,13	,24
Gelecek	-,45	,12	-,26	,24
Akademik Erteleme	,16	,12	,-56	,24

Tablo 5'te görüldüğü gibi değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ve +1 aralığında olması dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Bu nedenle verilerin analizinde parametrik analizler kullanılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan lise öğrencilerine ait demografik bilgilerin analiz edilmesinde yüzde ve frekans değerleri hesaplanmış ve ölçeklere yönelik olarak Cronbach Alfa güvenirlik testi yapılmıştır. Öğrencilerin zaman perspektifi alt boyutları ve akademik erteleme puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile Bağımsız Gruplar için t testi; sosyoekonomik düzey, okul türü ve sınıf düzeyine ait değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Öğrencilerin zaman perspektifi alt boyutları ile akademik erteleme davranışı arasındaki ilişkiyi tespit etmek için Pearson Momentler Korelasyon katsayısına bakılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde öncelikli olarak örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zaman perspektifi alt boyut puanlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim gördüğü okul türü, sosyoekonomik düzey değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirmeye yönelik testler uygulanmış ve ilgili analizlere dair bulgular sunulmuştur. Bir sonraki kısımda öğrencilerin zaman perspektifi alt boyutları ile akademik erteleme düzeyi arasındaki ilişkinin anlamlı olup olduğunu belirlemek için korelasyonel değerlere yer verilmiştir.

4.1. Lise Öğrencilerinin Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Cinsiyete İlişkin Bulguları ve Yorumları

Çalışmamızın birinci hipotezi "*H1:Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir."*olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin zaman perspektifi alt boyutları (geçmiş olumlu, geçmiş olumsuz, şimdi hazcı, şimdi kaderci ve gelecek) puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Analize ait bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Lise Öğrencilerinin Zaman Perspektifi Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Değişkenine Ait t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	*n*	$\bar{X}$	*S*	*sd*	*t*	*p*
Geçmiş Olumlu	Erkek	170	3,21	,51	384	,06	,94
	Kız	216	3,20	,56			
Geçmiş Olumsuz	Erkek	170	2,72	,79	384	-,72	,46
	Kız	216	2,78	,86			
Şimdi Hazcı	Erkek	170	3,44	,57	384	-,49	,62
	Kız	216	3,47	,61			
Şimdi Kaderci	Erkek	170	2,54	,86	384	,01	,99
	Kız	216	2,54	,83			
Gelecek	Erkek	170	3,33	,52	384	-,26	,79
	Kız	216	3,35	,59			

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin geçmiş olumlu (t_{384}=,066, p>,05), geçmiş olumsuz (t_{384}=-,725, p>,05), şimdi hazcı (t_{384}=-,492, p>,05), şimdi kaderci (t_{384}=-,010, p>,05) ve gelecek zaman perspektifi alt boyut puanları (t_{384}=-,260, p>,05) cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılık göstermemektedir. Bu bulgulara göre araştırmamızın birinci hipotezi *H1* doğrulanmamıştır.

İlgili alan yazın incelendiğinde, zaman perspektifi alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını gösteren çalışmalar bulunmakla birlikte (Konowalczyk, Rade ve Mello, 2019; Rudzinska-Wojciechowska vd., 2021; Stolarski, Zajenkowski, Jankowski ve Szymaniak, 2020), mevcut araştırmanın sonuçlarına paralel şekilde zaman perspektifi üzerinde cinsiyetin bir farklılık yaratmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Brown, 2017; Boniwell, Osin, Alex, Linley ve Ivanchenko, 2010; Mello vd., 2009; Tezcan Özer, 2015). Örneklem grubuna dahil edilen katılımcı sayısı, araştırmanın yapıldığı yer gibi çeşitli faktörlerin araştırma sonuçlarının birbirinden farklı olmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Bireylerin zaman perspektiflerinin şekillenmesinde, içinde bulundukları toplumun önemli bir etkisi vardır (Boyd ve Zimbardo, 2005). Son yıllarda ülkemizde eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda atılan adımlar sayesinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılar azalmış, bireylerin cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin hayatın birçok

alanında benzer düşüncelerle hareket ettikleri görülmüştür (Acar-Erdol, 2017; Yolcu, 2021). Kız öğrencilerin okullaşma oranı incelendiğinde, bu oran 2000'li yıllarda %39 iken 2022 Ekim itibari ile bu oranın %95'e yükseldiği görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2022). Ayrıca kadınların iş hayatında istihdam edilme durumları da 2014-2018 yılları arasında sürekli olarak artış göstermiştir (Yılmaz, 2019). Bu bulgulardan çıkarılan temel sonuç: kadınların toplumsal hayata önceki yıllara göre daha aktif bir şekilde katılabilmeleri ile oluşan bu yaşam tarzının geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde köklü bir değişiklik yaratmış olmasıdır. Bu nedenle mevcut çalışmada zaman perspektifinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermemesinin altında yatan sebeplerden birisinin bu durumdan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Zaman perspektifinin şekillenmesinde bireylerin çocukluk çağı yaşantıları kritik bir öneme sahiptir. Çocukluk çağındaki travmatik deneyimler bireylerin geçmiş zamanı daha olumsuz bir şekilde yorumlamalarına neden olduğu için şimdiki zamandan alınan hazzı düşürmekte ve geleceğe yönelik motivasyon kaybının oluşmasına neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra travmatik deneyimlerin ve ani kayıpların daha az yaşandığı bir çocukluk dönemi geçiren bireylerde ise şimdiki zamandan alınan doyumun daha yüksek olduğu ve geleceğe yönelik daha iyimser bir bakış açısının geliştiği görülmektedir (Zimbardo ve Boyd, 2018). Bu nedenle travma düzeyleri ve geçmiş yaşantıları birbirine benzer olan bireylerin zaman perspektifi eğilimleri de birbirine benzerlik göstermektedir. Travmatik yaşantıların cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koyan çalışmaların bulguları da göz önünde bulundurulduğunda (Çavuşoğlu, 2020; Hazar, 2021), mevcut araştırmada örneklem grubuna dahil edilen öğrencilerin travma düzeyleri ve geçmiş yaşantıları benzer bir örüntüye sahip olduğu için bu öğrencilerin zaman perspektifi eğilimlerinin de benzer bir yapıda olduğu söylenebilir.

Bu bulgu lise öğrencilerinin cinsiyet değişkeni açısından zamanı bilişsel olarak farklı bir şekilde anlamlandırmadıklarını göstermektedir. Öznel yaşantılar, eğitim ve sosyal sınıf gibi bireysel ve toplumsal dinamikler bireylerin zaman perspektiflerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu bulgulara göre erkek ve kız öğrencilerin aynı eğitim düzeyinde bulunmaları ve içinde bulundukları sosyal çevrenin toplumsal cinsiyet kimliği konusunda ayrıştırıcı olmayan bir yapıya sahip olması nedeni ile öğrencilerin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin zamana yönelik benzer bir tutuma sahip oldukları söylenebilir.

4.2. Lise Öğrencilerinin Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Sınıf Düzeyine İlişkin Bulguları ve Yorumları

Çalışmamızın ikinci hipotezi "*H2*:*Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir."*olarak belirlenmiştir. Zaman perspektifi alt boyutları puanlarının (geçmiş olumlu, geçmiş olumsuz, şimdi hazcı, şimdi kaderci ve gelecek) sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Analize ait bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

L*ise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Anova Sonuçları*

Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	ss	f	p	Anlamlı Farklılık
Geçmiş Olumlu	9.Sınıf	114	3,27	,44	,91	,43	
	10.Sınıf	97	3,16	,54			
	11.Sınıf	94	3,17	,57			
	12.Sınıf	81	3,22	,62			
Geçmiş Olumsuz	9.Sınıf	114	2,65	,78	1,44	,23	
	10.Sınıf	97	2,89	,82			
	11.Sınıf	94	2,73	,89			
	12.Sınıf	81	2,76	,82			
Şimdi Hazcı	9.Sınıf	114	3,39	,58	,79	,49	
	10.Sınıf	97	3,46	,58			
	11.Sınıf	94	3,52	,64			
	12.Sınıf	81	3,48	,56			
Şimdi Kaderci	9.Sınıf	114	2,46	,76	,61	,60	
	10.Sınıf	97	2,61	,83			
	11.Sınıf	94	2,52	,90			
	12.Sınıf	81	2,59	,91			
Gelecek	9.Sınıf	114	3,36	,53	,06	,98	
	10.Sınıf	97	3,35	,57			
	11.Sınıf	94	3,32	,58			
	12.Sınıf	81	3,34	,57			

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin geçmiş olumlu ($F_{(3,382)}$=,91; p>,05), geçmiş olumsuz ($F_{(3,382)}$=,1,44; p>,05), şimdi hazcı($F_{(3,382)}$=,79; p>,05), şimdi kaderci($F_{(3,382}$=,61; p>,05) ve gelecek zaman perspektifi alt boyut puanları($F_{(3,382)}$=,06;p>,05) sınıf düzeyi değişkenine

göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılık göstermemektedir. Bu bulgulara göre araştırmamızın ikinci hipotezi *H2* doğrulanmamıştır.

Bireylerin içinde bulundukları gelişim dönemi ile zaman perspektifi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, aynı gelişim dönemi içerisinde bulunan bireylerin zamana karşı algılarının birbirilerine paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır (Webster ve Ma, 2013). Bireylerin zamana yönelik algı ve tutumları yaşla birlikte değişkenlik göstermektedir. Bebeklerde ilkel bir zaman algısı bulunurken, çocukluk dönemine geçiş ile birlikte bireylerin zaman algısının daha kompleks bir yapıya büründüğü görülmektedir (Siu, Lam, Le ve Przepiorka, 2014). Chen, Liu, Cui, Chen ve Wang (2016) katılımcıları çocuklar, gençler, genç yetişkinler, orta yetişkinler ve yaşlı yetişkinler olarak gruplandırarak yürüttükleri bir araştırma sonucuna göre, zaman perspektifi alt boyutlarının bütün yaş gruplarında benzer bir eğilimde olduğunu ortaya koymuştur. D'Alessio, Guarino, De Pascalis, ve Zimbardo (2003), 16-27 ve 28-33 yaş aralığında bulunan bireylerin şimdi hazcı zaman perspektifi eğilimleri 34-41 ve 42-89 yaş aralığında bulunan bireylere göre daha yüksek bulunmuştur. Siu vd. (2014) tarafından yürütülen bir başka çalışmada, ergenlik döneminde bulunan bireylerin (15-25) yetişkinlik döneminde bulunan bireylere (35-55) göre geleceğe daha az odaklandıkları ve şimdi zaman perspektifi eğilimlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Orta yaş grubunda bulunan bireyler Zimbardo ve Boyd (2018)'a göre ileri yaş gurubunda bulunan bireyler orta ve genç yaş grubunda bulunan bireylere göre geleceğe daha az odaklanmakta olup, gelişim dönemleri bireylerin zamana yönelik algılarının şekillenmesinde kritik bir öneme sahiptir. Bu durumdan kaynaklı olarak zaman perspektifinin sınıf düzeyi açısından anlamlı bir farklılık göstermediği düşünülmektedir. Bu bağlamda mevcut araştırma bulguları Jin vd. (2019) tarafından yürütülen çalışmanın sonuçları ile tutarlıdır.

4.3. Lise Öğrencilerinin Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Sosyoekonomik Düzeye İlişkin Bulguları ve Yorumları

Çalışmamızın üçüncü hipotezi "*H3*:*Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir."*olarak belirlenmiştir. Zaman perspektifi alt boyutları (geçmiş olumlu, geçmiş olumsuz, şimdi hazcı, şimdi kaderci ve gelecek) puanlarının sosyoekonomik düzeye göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Analize ait bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Lise Öğrencilerinin Sosyoekonomik Düzey Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Anova Sonuçları

Boyutlar	Sosyoekonomik Düzey	N	$\bar{X}$	ss	f	p	Anlamlı Farklılık
Geçmiş Olumlu	Alt	124	3,01	,53	14,24	,00*	Alt- Orta
	Orta	186	3,32	,49			Alt-Üst
	Üst	76	3,25	,60			
Geçmiş Olumsuz	Alt	124	3,14	,89	21,99	,00*	Alt-Orta
	Orta	186	2,55	,73			Alt-Üst
	Üst	76	2,62	,76			
Şimdi Hazcı	Alt	124	3,46	,62	,71	,48	Yoktur
	Orta	186	3,49	,57			
	Üst	76	3,39	,60			
Şimdi Kaderci	Alt	124	2,91	,87	19,03	,00*	Alt-Orta
	Orta	186	2,35	,74			Alt-Üst
	Üst	76	2,41	,86			
Gelecek	Alt	124	3,09	,61	21,65	,00*	Alt-Orta
	Orta	186	3,49	,49			Alt-Üst
	Üst	76	3,41	,48			

*p< .05

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin geçmiş olumlu($F_{(2,383)}$=14,24;p<,05),geçmiş olumsuz ($F_{(2,383)}$=21,99; p<.05), şimdi kaderci ($F_{(2,383}$=19,03;p<,05) ve gelecek zaman perspektifi alt boyut puanları ($F_{(2,383)}$=21,65; p<,05) sosyoekonomik düzey değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılık göstermektedir. Buna karşın lise öğrencilerinin şimdi hazcı zaman perspektifi alt boyutu puanları sosyoekonomik düzey değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılık göstermemektedir ($F_{(2,383)}$=,71; p>,05).

Bir sonraki aşamada farklılıkların kaynaklandığı grupları belirlemek amacıyla post-hoc analizlerine geçilmiştir. Post-hoc analizinden elde edilen bulgular tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9

Lise Öğrencilerinin Sosyoekonomik Düzey Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Scheffe Testi Sonuçları

Boyut	(I)Sosyoekonomik Düzey	(J)Sosyoekonomik Düzey	Ortalama Farkı(I-J)	Standart Hata	P	Scheffe
Geçmiş Olumlu	Alt	Orta	-,32*	,06	,00	Orta>Alt
		Üst	-,24*	,07	,00	Üst>Alt
	Orta	Üst	,07	,07	,65	
Geçmiş Olumsuz	Alt	Orta	, 59*	,09	,00	Alt>Orta
		Üst	,51*	,11	,00	Alt>Üst
	Orta	Üst	-,07	,10	,86	
Şimdi Kaderci	Alt	Orta	,56*	,09	,00	Alt>Orta
		Üst	,49*	,11	,00	Alt>Üst
	Orta	Üst	-,06	,11	,90	
Gelecek	Alt	Orta	-,40*	,06	,00	Orta>Alt
		Üst	-,32*	,07	,00	Üst>Alt
	Orta	Üst	,07	,07	,63	

*p< .05

Tablo 9 incelendiğinde orta ve üst sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektifi alt boyutu puanları alt sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (p<,05). Geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektifi alt boyut puanlarında ise alt sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin puanları, orta ve üst sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. (p<,05). Bu bulgulara göre araştırmamızın üçüncü hipotezi *H3* doğrulanmıştır.

Sosyoekonomik yoksunluk bireylere belirli psikolojik, sosyal ve ekonomik sınırlılıklar getirmektedir. Bu sınırlılıklar bireylerin gündelik hayatlarında karşılaştıkları sorunlara yönelik problem çözme becerilerine zarar verir. Bu durum bireylerde yüksek anksiyete ve depresyonun oluşmasına neden olmaktadır (Dany, Roussel, Laguette, Lagouanelle-Simeoni ve Apostolidis, 2016). Bu durumun aksine üst sosyoekonomik koşullarda yetişmiş bireyler karşılaştıkları problemleri çözümlemek için gerekli psikolojik, sosyal ve ekonomik kaynaklara sahiptir. Böylelikle bu bireyler alt sosyoekonomik düzeyde bulunan bireylere göre yaşamlarında daha az kısıtlanma duygusu içerisinde oldukları için hayatlarının kendi kontrollerinde olduğuna dair inançları daha yüksektir. Dolayısı ile alt sosyoekonomik

düzeyde bulunan öğrencilerin şimdi kaderci zaman perspektifi eğilimleri diğer sosyoekonomik düzeyde bulunanlara göre daha yüksektir. Sonuç olarak bireylerin gelişmiş bir sosyoekonomik çevre içerisinde bulunmaları, bu bireylerin zamana karşı pozitif bir tutum içerisinde bulunmalarına olanak sağlamaktadır.

İlgili alan yazın incelendiğinde üst sosyoekonomik düzeyde bulunan bireylerin gelecek zaman perspektifi puanının yüksek olduğunu, alt sosyoekonomik düzeyde bulunan bireylerin geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektifi puanlarının yüksek olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Adams ve White, 2009; Chen vd., 2016; Guthrie, Butler ve Ward, 2009; Lens ve Seginer, 2015). Bu araştırmaların bulguları ile mevcut araştırmadan elde edilen bulgular tutarlılık göstermektedir.

4.4. Lise Öğrencilerinin Zimbardo Zaman Perspektifi Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Okul Türüne İlişkin Bulguları ve Yorumları

Çalışmamızın dördüncü hipotezi "*H4*:*Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin öğrenim gördüğü okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir."*olarak belirlenmiştir. Zaman perspektifi alt boyutları ile akademik erteleme düzeyi puanlarının sosyoekonomik düzeye göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Analize ait bilgiler Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Lise Öğrencilerinin Okul Türü Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Anova Sonuçları

Boyutlar	Okul Türü	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Anlamlı Farklılık
Geçmiş Olumlu	Fen Lisesi	107	3,40	,46	94,98	,00*	Anadolu Lisesi-Fen Lisesi Anadolu Lisesi-Sosyal Bilimler Lisesi
	Sosyal Bilimler Lisesi	175	3,39	,43			
	Anadolu Lisesi	104	2,69	,45			
Geçmiş Olumsuz	Fen Lisesi	107	2,31	,49	256,32	,00*	Anadolu Lisesi-Fen Lisesi Anadolu Lisesi-Sosyal Bilimler Lisesi
	Sosyal Bilimler Lisesi	175	2,41	,53			
	Anadolu Lisesi	104	3,79	,60			
Şimdi Hazcı	Fen Lisesi	107	3,36	,61	1,99	,13	
	Sosyal Bilimler Lisesi	175	3,50	,56			
	Anadolu Lisesi	104	3,48	,60			
Şimdi Kaderci	Fen Lisesi	107	2,09	,57	166,73	,00*	Anadolu Lisesi-Fen Lisesi Anadolu Lisesi-Sosyal Bilimler Lisesi
	Sosyal Bilimler Lisesi	175	2,25	,60			
	Anadolu Lisesi	104	3,49	,69			
Gelecek	Fen Lisesi	107	3,56	,34	123,42	,00*	Anadolu Lisesi-Fen Lisesi Anadolu Lisesi-Sosyal Bilimler Lisesi
	Sosyal Bilimler Lisesi	175	3,55	,45			
	Anadolu Lisesi	104	2,76	,50			

*p< .05

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin geçmiş olumlu ($F_{(2,383)}$=94,98, p<,05), geçmiş olumsuz ($F_{(2,383)}$=256,32, p<,05), şimdi kaderci ($F_{(2,383}$=166,73, p<,05)ve gelecek zaman perspektifi alt boyut puanları ($F_{(2,383)}$=123,43, p<,05) okul türü değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılık göstermektedir. Lise öğrencilerinin şimdi hazcı zaman perspektifi alt boyutu puanları okul türü değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılık göstermemektedir ($F_{(2,383)}$=1,99, p>,05).

Bir sonraki aşamada farklılıkların kaynaklandığı grupları belirlemek amacıyla post-hoc analizlerine geçilmiştir. Post-hoc analizinden elde edilen bulgular Tablo 11'te sunulmuştur.

Tablo 11

Lise Öğrencilerinin Okul Türü Değişkenine Göre Zaman Perspektifi Alt Boyutu Puanlarına Ait Scheffe Testi Sonuçları

Boyut	(I)Okul Türü	(J)Okul Türü	Ortalama Farkı(I-J)	Standart Hata	P	Scheffe
Geçmiş Olumlu	Sosyal Bilimler Lisesi	Fen Lisesi	,00	,05	,999	Fen Lisesi>Anadolu Lisesi
	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	,71*	,06	,000	Sosyal Bilimler Lisesi>Anadolu Lisesi
		Sosyal Bilimler Lisesi	,70*	,05	,000	
Geçmiş Olumsuz	Sosyal Bilimler Lisesi	Fen Lisesi	,09	,06	,415	Anadolu Lisesi>Fen Lisesi
	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	1,47*	,07	,000	Anadolu Lisesi>Sosyal Bilimler Lisesi
		Sosyal Bilimler Lisesi	1,38*	,06	,000	
Şimdi Kaderci	Sosyal Bilimler Lisesi	Fen Lisesi	,15	,07	,127	Anadolu Lisesi>Fen Lisesi
	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	1,39*	,08	,000	Anadolu Lisesi>Sosyal Bilimler Lisesi
		Sosyal Bilimler Lisesi	1,23*	,07	,000	
Gelecek	Sosyal Bilimler Lisesi	Fen Lisesi	-,01	,05	,993	Fen Lisesi>Anadolu Lisesi
	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	-,80*	,06	,000	Sosyal Bilimler Lisesi>Anadolu Lisesi
		Sosyal Bilimler Lisesi	-,78*	,05	,000	

Tablo 11 incelendiğinde fen ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören öğrencilerin geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektifi alt boyutu puanları Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<,05$). Geçmiş olumsuz ve

şimdi kaderci zaman perspektifi alt boyut puanlarında ise Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin puanları, fen ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. (p<,05). Bu bulgular sonucunda araştırmamızın dördüncü hipotezi *H4* doğrulanmıştır.

Yapılan bir araştırmada, öğrenciler okul statüsü ve başarı algısı gibi faktörlerin umut düzeylerini önemli derecede etkilediğini ifade etmişlerdir (Aydın, 2021). Araştırmada tercih edilen fen lisesi ve sosyal bilimler lisesinin proje okulu olması, sınav puanı ile öğrenci alması ve toplum içerisinde bu okulların daha çok tercih edilmesi nedeni ile bu okullar toplum içerisinde daha yüksek bir statüye sahiptir. Proje okullarının eğitsel, sosyal ve kültürel faaliyetler açısından gerekli fiziksel altyapıya sahip olması (fen ve dil laboratuarları, kütüphaneler, spor ve sinema salonları), proje okullarındaki müfredatın zenginleştirilmiş içeriklerle donatılması bu okulların eğitsel ve sosyal alanlarda diğer okullar ile olan farkını ortaya koymaktadır. Bu fark proje okullarında öğrenim gören öğrencilerin eğitsel ve mesleki alanlarda daha başarılı olmaları ve sosyal alanda da daha girişimci olmaları yönündeki beklentiyi artırmaktadır. Bu durum da öğrencilerin umut etme ve psikolojik iyi oluş düzeylerini olumlu bir şekilde etkilemektedir (Gün, 2022; Mantar, 2021). Bu bağlamda fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektifi puanlarının yüksek olması ve Anadolu lisesi öğrencilerinin geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektifi puanlarının yüksek olmasına ilişkin çıkan bulgu, zaman perspektiflerinin psikolojik iyi oluş ile ilişkisini vurgulayan diğer çalışmalarla tutarlıdır (Akkoç Arabacı, 2020). Algılanan sosyal destek ve benlik saygısının yüksek olmasının öğrencilerin umut etme düzeylerini pozitif bir şekilde yordadığını gösteren çalışmanın sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türünün, zaman algıları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu düşünülmektedir.

4.5. Lise Öğrencilerinin Zaman Perspektifi Alt Boyutları ile Akademik Erteleme Davranışı Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguları ve Yorumları

Çalışmamızın korelasyon analizi ile ilgili olan hipotezleri aşağıda sıralanmıştır:

- *H5:Geçmiş olumlu zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.*

- *H6:Geçmiş olumsuz zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.*
- *H7:Şimdi hazcı zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.*
- *H8:Şimdi kaderci zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.*
- *H9:Gelecek zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.*

Tablo 12'de görüldüğü üzere ilgili araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 12

Zaman Perspektifi Alt Boyutları ile Akademik Erteleme Arasındaki İlişkiyiBelirlemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analiz Sonuçları

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.Geçmiş Olumlu	1					
2.Geçmiş Olumsuz	-,484**	1				
3.Şimdi Hazcı	,144**	,160**	1			
4.Şimdi Kaderci	-,460**	,716**	,239**	1		
5.Gelecek	,508**	-521**	-,014	-,583**	1	
6.Akademik Erteleme	-,270**	,351**	,134**	,434**	-,244**	1

**p<,01

Korelasyon analizinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda,

- Geçmiş olumlu zaman perspektifi ile akademik erteleme arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (r=-,270, p<,01).
- Geçmiş olumsuz zaman perspektifi ile akademik erteleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (r=,351, p<,01).
- Şimdi hazcı zaman perspektifi ile akademik erteleme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=,134, p<,01).
- Şimdi kaderci zaman perspektifi ile akademik erteleme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=,434, p<,01).

- Gelecek zaman perspektifi ile akademik erteleme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=-,244, p<,01).

Bu bulgulara göre lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutları ile akademik erteleme arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Sonuç olarak *H5,H6,H7,H8* ve *H9* doğrulanmıştır.

Geçmiş olumsuz, şimdi hazcı ve şimdi kaderci zaman perspektifi yüksek olan öğrencilerin ise hazzı erteleme eğilimleri daha düşüktür. Bu öğrencilerin hedeflere ulaşılması konusunda dış koşullarının çaba harcamaktan daha önemli olduklarına dair güçlü inançları vardır. Ayrıca geçmişe karşı kızgınlık, pişmanlık gibi olumsuz duygular içerisinde olmaları nedeni ile bu öğrencilerde olumlu benlik imajı, anksiyete ve stres düzeyi daha yüksektir. Akademik erteleme davranışının ortaya çıkışına neden olan bilişsel, duyuşsal ve davranışsal nitelikler göz önünde bulundurulduğunda bu öğrencilerin akademik erteleme davranışını sergileme eğilimlerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Zamana yönelik olumsuz bakış açısının baskın olduğu geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektiflerinde, bireyler mevcut eylemleri ile gelecekteki sonuçları arasındaki bağlantıyı daha zor bir şekilde fark eder ve bu durum da erteleme davranışının sergilenme ihtimalini daha çok artırmaktadır. Bu bağlamda, mevcut araştırmanın bulgularına ilişkin sonuçlar; geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektiflerinin akademik erteleme ile ilişkisini inceleyen önceki araştırma sonuçları ile tutarlıdır (Baguri vd., 2020; Chevrenıdı ve Bolotova, 2018; Choy ve Cheung, 2018; Kim vd., 2017; Omidian vd., 2016; Zabelina vd., 2018).

Şimdi hazcı zaman perspektifi baskın olan öğrenciler zor ve meşguliyet gerektiren akademik görevlere karşı isteksiz bir tavır içerisine girerler. Uzun vadeli hedeflere daha az odaklandıkları için bu öğrencilerin akademik erteleme gibi gelecekte kendilerine olumsuz sonuçlar getirme ihtimali yüksek olan davranışları sergileme eğilimleri daha olası bir durum olarak değerlendirilmelidir. Sonuç olarak şimdi hazcı zaman perspektifi baskın olan bireylerin bilişsel ve davranışsal özellikleri akademik erteleme davranışı sergileyen bireylerin bilişsel ve davranışsal özellikleri ile paralellik göstermektedir. Bu bağlamda, mevcut araştırmanın bulgularına ilişkin sonuçlar; şimdi hazcı zaman perspektifinin akademik erteleme ile ilişkisini inceleyen önceki araştırma sonuçları ile tutarlıdır (Baguri vd., 2020; Borsato, 2001; Kim vd.,2017; Omidian vd., 2016).

Geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektifi yüksek olan öğrencilerin sorumluluk alma ve öz düzenleme becerileri daha yüksektir ve hedeflerine ulaşmak için yeni bir plan benimseme eğilimleri daha güçlüdür. Bu öğrenciler mevcut eylemlerinin gelecekteki öngörüsü ile hareket ederler. Ayrıca geçmişten getirdikleri olumlu duygularla geleceğe yönelik daha iyimser bir bakış açısına sahip olmaları nedeni ile bu öğrencilerde kaygı ve stres düzeyi daha düşüktür. Akademik erteleme davranışının ortaya çıkışına neden olan bilişsel, duyuşsal ve davranışsal nitelikler göz önünde bulundurulduğunda bu öğrencilerin akademik erteleme davranışını sergileme eğilimlerinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Zamana yönelik olumlu bakış açısının baskın olduğu geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektiflerinde, bireyler bilişsel yeniden yapılandırma stratejisini kullanarak düşünce ve eylemlerini kontrol altında tutar. Sonuç olarak bu bireyler akademik erteleme gibi motivasyon ve başarılarına zarar verecek riskli davranışlardan kaçınma eğiliminde olur. Bu bağlamda, mevcut araştırmanın bulgularına ilişkin sonuçlar; geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektiflerinin akademik erteleme ile ilişkisini inceleyen önceki araştırma sonuçları ile tutarlıdır (Borsato, 2001; Díaz-Morales ve Ferrari 2015; Jin vd., 2019; Liu ve Feng, 2018; Shi, 2018; Taylor ve Wilson, 2016; Yousef, 2020).

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

Mevcut tez çalışmasında, lise öğrencilerinde zaman perspektifinin akademik erteleme davranışı ile olan ilişkisinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu bölümde öncelikle çalışmanın sonuçları, ilgili alan yazın çerçevesinde tartışılmış, sonra da gelecekte zaman perspektifi ve akademik erteleme üzerine yapılacak olan çalışmalarla ilgili uygulayıcı ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Demografik Değişkenlere Göre Lise Öğrencilerinin Zaman Perspektifi Düzeylerine Ait Sonuçların Tartışılması

Araştırmanın bu bölümünde lise öğrencilerinin zaman perspektifi alt boyut puanlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve sosyoekonomik düzey değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular aktarılacaktır.

Öncelikli olarak lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutlarının cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, lise öğrencilerinin zaman perspektifi alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmektedir**.** Bu bulgu lise öğrencilerinin cinsiyet değişkeni açısından zamanı bilişsel olarak farklı bir şekilde anlamlandırmadıklarını göstermektedir. Dolayısı ile çalışmamızın birinci hipotezi "*H1*:*Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir."* reddedilmiştir. Öznel yaşantılar, eğitim ve sosyal sınıf gibi bireysel ve toplumsal dinamikler bireylerin zaman perspektiflerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu bulgulara göre erkek ve kız öğrencilerin aynı eğitim düzeyinde bulunmaları ve içinde bulundukları sosyal çevrenin toplumsal cinsiyet kimliği konusunda

ayrıştırıcı olmayan bir yapıya sahip olması nedeni ile öğrencilerin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin zamana yönelik benzer bir tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Araştırma sonuçları lise öğrencilerinin zaman perspektifi alt boyutlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bu bulgu lise öğrencilerinin sınıf düzeyi açısından zamanı bilişsel olarak farklı bir şekilde anlamlandırmadıklarını göstermektedir. Dolayısı ile çalışmamızın ikinci hipotezi "*H2*:*Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir."* reddedilmiştir. Ergenlik dönemi zaman perspektifinin gelişimi için oldukça kritik bir öneme sahiptir. Çocukluk döneminde geleceği düşünmek daha çok hayaller aracılığı ile gerçekleşirken, ergenlik döneminde ise hayaller yerini gerçekçi bir düşünme şekline bırakır. Dolayısı ile ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinin zaman algıları çocukluk çağına göre daha netleşmeye başlar. Lise öğrencilerinin içinde bulundukları gelişim dönemi göz önünde bulundurulduğunda, lise öğrencileri sınıf düzeyleri açısından benzer bir düşünce sistemi içinde hareket etmektedirler (Axelrad, Drizin, Malul, ve Rosenboim, 2020; Yılmaz, 2021). Zaman perspektifleri bireylerin düşünme tarzları ve içindeki bulundukları gelişim dönemi ile yakından ilişkilidir. Aynı gelişim dönemi içerisinde bulunan bireylerin düşünme tarzlarına birbirine benzerlik göstermektedir. Bu bulgulara göre lise öğrencilerinin aynı gelişim dönemi içerisinde bulunmaları nedeni ile zamana yönelik benzer bir tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmanın bulgularına göre, lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutlarının sosyoekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Üst ve orta sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin, geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektifi alt boyutlarında alt sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları, geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektifi alt boyutlarında ise anlamlı düzeyde daha düşük puan aldıkları görülmüştür. Dolayısı ile çalışmamızın üçüncü hipotezi "*H3*:*Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir."* kabul edilmiştir. Zaman perspektifi, zamana ilişkin kişisel yaşanmış deneyimlerin bir sonucu olmasına rağmen, bireyin sosyal konumuyla derinden ilişkilidir. Güvencesiz sosyoekonomik koşullarda, insanlar geçmişlerine olumsuz bir tavırla odaklanmaya daha yatkındır. Alt sosyoekonomik düzeyde öngörülemeyen yaşam koşulları nedeniyle insanlar daha az geleceğe odaklıdır. Çalışmalar, zaman perspektifinin çeşitli sosyoekonomik göstergelerle

ilişkili olduğunu kanıtladığından, sosyal statü ve yaşam koşullarının psikolojik zamanı etkilemede merkezi bir konumda bulunmaktadır (Fieulaine ve Apostolidis, 2015). Bireylerin yaşamlarında yeni alanlar oluşturabilmeleri, fırsatlara açık olma ve fırsatları değerlendirebilme durumlarının yüksek olması bu bireylerin geleceğe yönelik motivasyonlarının artmasında kritik bir öneme sahiptir. Çünkü bireylerin yeni fırsatlara açık olan bir sosyal çevre içerisinde yaşamaları geleceğe yönelik uzun vadeli plan yapabilme becerilerine olumlu yönde etki etmektedir (Zimbardo ve Boyd, 1999). Belirli bir refah düzeyi içerisinde bulunan bireylerin geçmişe yönelik olumlu yaşantılarının olması, yaşamlarında farklı deneyimler yaşayabilme olanaklarının gelişmiş olması geleceğe yönelik iyimser bir bakış açısına sahip olmalarına büyük katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda orta ve üst sosyoekonomik düzeyde bulunan bireylerin yaşamlarının kontrollerinin kendi ellerinde olduğuna dair inançları, bu bireylerin daha az kaygı ve stres yaşamalarına, öz düzenleme becerilerinin gelişmesine ve olumlu benlik imajının oluşmasına yardımcı olmaktadır.

Bu bulgular orta ve üst sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin alt sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilere göre geçmişi zamanı daha olumlu bir şekilde yapılandırdıklarını, yaşamlarının kontrolünün kendi ellerinde olduklarını düşündüklerini ve geleceğe yönelik olarak uzun vadeli plan yapabilme becerilerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer yandan alt sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerde geçmişten gelen olumsuz anıların daha fazla olduğu, şimdiki zamanda daha kaderci bir bakış açısı ile hareket ettikleri ve geleceğe daha az odaklandıkları söylenebilir. Alt sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin eğitim ve sağlık sistemlerine erişimlerinin daha kısıtlı olması ve ekonomik gerekçeler nedeni ile hayatlarında yeni fırsatlar oluşturma girişimlerinin daha düşük olması, bu öğrencilerin geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektifi eğilimlerinin yüksek olmasına neden olduğu söylenebilir. Bu bulgular ayrıca bu öğrencilerin geçmişten getirdiği nahoş anıların daha fazla olduğunu, aile ritüellerinden daha az hoşlandıklarını ve çocukluk yaşantılarında reddedilme ve kötü muameleyi daha sık yaşadıklarını göstermektedir.

Orta ve üst sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin, şu anda ki eylemlerinin gelecekte kendilerine getireceği fayda veya zararı analiz ederek hareket ettikleri, problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu ve geleceğe yönelik iyimser bir bakış açısına sahip oldukları söylenebilir. Bu bulgular ayrıca bu öğrencilerin geçmişe yönelik pozitif duygular

içerisinde olmaları ve çocuklukta geçirdikleri olumlu yaşantılar nedeni ile daha olumlu bir benlik imajına sahip olduklarını göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre, lise öğrencilerinde zaman perspektifi alt boyutlarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektifi alt boyutlarında Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları, geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektifi alt boyutlarında ise anlamlı düzeyde daha düşük puan aldıkları görülmüştür. Dolayısı ile çalışmamızın dördüncü hipotezi "*H4:Zaman perspektifi alt boyutları öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir."* kabul edilmiştir. Bu bulgulara göre; fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin geçmişe yönelik pozitif tutuma sahip oldukları, aile ritüellerinden hoşlanma durumlarının daha yüksek olduğu, geleceğe yönelik olarak olumlu ve umut dolu bir bakış açısına sahip oldukları, uzun vadeli planlar yapabildikleri, hazzı ertelemeyi gerçekleştirebildikleri, risk alma eğilimlerinin daha düşük olduğu problem çözme ve öz-yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Lise öğrencilerinin umut düzeylerine ilişkin yapılan bir çalışma, umut düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik öz yeterlilik ve problem çözme düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermektedir (Atik ve Erkan Atik, 2017). Anadolu lisesi öğrencilerinin geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektifi alt boyutlarından aldıkları puanların fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerine göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgulardan hareketle, Anadolu lisesi öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları zorlu yaşam olayları ve hoş olmayan anılar nedeni ile geçmişe yönelik olumsuz bir düşünce yapısına sahip oldukları, şans faktörünün çalışmaya göre daha önemli bir etken olduğunu düşündükleri söylenebilir. Ayrıca karar verme becerilerinin daha düşük olduğu, karar verme süreçlerinde dış unsurların daha etkin bir konuma sahip olduklarını düşündükleri, daha az hedef odaklı oldukları ve gelecekteki durumlara karşı daha eylemsiz bir hayat tarzına sahip oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Bu bulgular fen ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören öğrencilerin Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre geçmiş zamanı pozitif düşünceler ile yapılandırdıklarını, yaşamlarının kontrolünün kendi ellerinde olduklarını düşündüklerini, geleceğe yönelik motivasyonlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer yandan Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, şu anda ki eylemlerinin gelecek üzerinde bir etki oluşturmadığı

inancını taşıdıkları ve geçmişten getirdikleri negatif anıların gelecek üzerinde de olumsuz bir etki bıraktığı düşüncesine sahip oldukları söylenebilir.

Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin yaşamlarında almış oldukları kararlar üzerinde başka insanların ve çevresel etkenlerin daha ön planda olduğu, geleceğe yönelik olarak hedef belirleme motivasyonlarının daha düşük olduğu ve geçmiş yaşantıların nahoş anılarla hatırlanması nedeni ile bu öğrencilerde olumsuz benlik imajının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulgular Fen ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören öğrencilerin hedef yönelimli olduklarını ve bu hedeflere ulaşmak için uygun yöntemler geliştirdiklerini, sorumluluk alma düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve geçmişe ait olumlu yaşantılar nedeni ile geleceğe daha iyimser bir bakış açısı ile baktıklarını göstermektedir.

5.2. Lise Öğrencilerinde Zaman Perspektifi ile Akademik Erteleme Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçların Tartışılması

Bu bölümde araştırmanın temel amacı olan lise öğrencilerinde zaman perspektifi ile akademik erteleme arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre: geçmiş olumsuz ve şimdi kaderci zaman perspektifleri ile akademik erteleme arasında pozitif yönde bir ilişki bulunurken; geçmiş olumlu ve gelecek zaman perspektifleri ile akademik erteleme arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Şimdi hazcı zaman perspektifi ile akademik erteleme arasında ise pozitif ancak çok zayıf bir ilişki bulunmuştur.

Korelasyon analizinden elde edilen bulgular,

- Lise öğrencilerinin geçmiş olumlu zaman perspektif düzeyi yükseldikçe akademik erteleme davranış düzeyinin azaldığını, geçmiş olumlu zaman perspektif düzeyi azaldıkça akademik erteleme davranış düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre çalışmamızın beşinci hipotezi "*H5*: *Geçmiş olumlu zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır."* kabul edilmiştir.
- Lise öğrencilerinin geçmiş olumsuz zaman perspektif düzeyi yükseldikçe akademik erteleme davranış düzeyinin yükseldiğini, geçmiş olumsuz zaman perspektif düzeyi azaldıkça akademik erteleme davranış düzeyinin azaldığını göstermektedir. Bu sonuçlara göre çalışmamızın altıncı hipotezi "*H6*:*Geçmiş olumsuz zaman perspektifi*

ile akademik erteleme davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır." kabul edilmiştir.

- Lise öğrencilerinin şimdi hazcı zaman perspektif düzeyi yükseldikçe akademik erteleme davranış düzeyinin yükseldiğini, şimdi hazcı zaman perspektif düzeyi azaldıkça akademik erteleme davranış düzeyinin azaldığını göstermektedir. Bu sonuçlara göre çalışmamızın yedinci hipotezi "*H7*: *Şimdi hazcı zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır."* kabul edilmiştir.
- Lise öğrencilerinin şimdi kaderci zaman perspektif düzeyi yükseldikçe akademik erteleme davranış düzeyinin yükseldiğini, şimdi kaderci zaman perspektif düzeyi azaldıkça akademik erteleme davranış düzeyinin azaldığını göstermektedir. Bu sonuçlara göre çalışmamızın sekizinci hipotezi "*H8*: *Şimdi kaderci zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır."* kabul edilmiştir.
- Lise öğrencilerinin gelecek zaman perspektif düzeyi yükseldikçe akademik erteleme davranış düzeyinin azaldığı, gelecek zaman perspektif düzeyi azaldıkça akademik erteleme davranış düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre çalışmamızın dokuzuncu hipotezi "*H9*: *Gelecek zaman perspektifi ile akademik erteleme davranışı arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır."* kabul edilmiştir.

Şimdi kaderci zaman yönelimi baskın olan bireyler geleceklerinin önceden belirlenmiş olduğuna dair güçlü bir inanca sahip olmaları nedeni ile akademik erteleme davranışını daha sık bir şekilde sergilemektedir. Hayata karşı çaresiz ve umutsuz bir tutuma sahip olan bireylerin daha az hedef yönelimli oldukları ve mevcut davranışlarının gelecekteki öngörüsü ile hareket etme eğilimlerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Şimdi kaderci olan bireyler yüksek düzeyde kaygı, depresyon, umutsuzluk gösterme eğilimindedir ve bu özelliklerin hepsi önemli günlük görevleri erteleme eğilimi ile ilişkilidir (Stell, 2007).

Boniwell ve Zimbardo (2004), geçmiş zamana yönelik olarak öfke, pişmanlık gibi hissedilen negatif duyguların mevcut düşünce ve eylemlere zarar verdiği ve bu tutumla hareket eden bireylerin zorlayıcı görevlere karşı daha isteksiz davrandıklarını öne sürer. Başka bir ifade ile geçmiş yaşantının getirdiği kötü tecrübeler bireylerin hayata dair daha umutsuz bir şekilde tavır takınmalarına neden olmaktadır. Geçmiş olumsuz zaman perspektifi daha yüksek olan bireylerin hedeflerine ulaşmak için yeni bir plan benimseme eğilimleri daha

düşüktür. Yeniliğe daha kapalı oldukları için aşina oldukları davranış kalıplarını sergilemeye devam ederler. Bu nedenle, geçmiş zaman yönelimli bireylerin davranış örüntülerinde akademik erteleme davranışının görülmesi daha olası bir durumdur (Taylor ve Wilson, 2016).

Şimdi hazcı zaman yönelimi baskın olan bireylerin davranışlarında dürtüsellik ön plandadır. Bu bireyler mevcut davranışlarının gelecekteki yaşamlarına olan etkisini daha az dikkate alırlar. Geleceğe yönelik olarak hedef belirleme ve bu hedeflere uygun bir plan inşa etme girişimleri daha azdır. Anlık haz ve kısa vadeli ödüller bu bireylere daha cazip geldiği için meşguliyet gerektiren işlerden uzak durma eğilimleri daha fazladır (Zimbardo ve Boyd, 1999). Akademik görevlerin zorluk seviyesi ve görevin doğasına karşı öğrencinin isteksizliği akademik ertelemenin başlıca nedenlerinden birisi olarak gösterilmektedir (Nedeljković, 2017).

Gelecek zaman yönelimi daha baskın olan bireyler, bilişsel yeniden yapılandırma stratejisini kullanır (Troy, Shallcross ve Mauss, 2013). Bu şekilde başarısızlığa neden olan etmenleri çaresiz ve karamsar bir bakış açısı ile kabullenmek yerine, bu etmenleri başarıya giden yolda birer deneyim olarak yorumlayarak yeni çözümler üretme yoluna gider. Hedeflerine ulaşmalarını engelleyen olumsuz davranışları ısrarlı bir biçimde tekrar etmezler. Peetsma (2000)'a göre gelecek zaman algısı pozitif olan öğrenciler zorlayıcı akademik görevleri yerine getirirken daha çok çaba gösterirler. Akademik ertelemenin, akademik motivasyon ve akademik başarıya olan zararları göz önünde bulundurulduğunda gelecek zaman yönelimli bireyler daha az erteleme davranışı sergilemektedir.

Zamana karşı olumlu bir tutuma sahip olan bireyler uzun dönemli hedeflere daha kolay odaklanmaktadırlar (Stolarski vd., 2018). Geçmişe yönelik olumlu bir tutuma sahip olan bireylerde yüksek benlik saygısı, daha düşük kaygı, depresyon ve stres görülmektedir. Erteleme davranışı sergilen bireylerin gelecek zamana daha az odaklanmalarında etken faktörlerden birisinin stres olduğunu göstermektedir. (Rice, Richardson ve Clark, 2012). Geçmiş olumlu zaman yönelimli bireylerin kaygı ve stres düzeylerinin düşük olması, mevcut düşünce ve eylemlerini daha kontrol altında tutabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu bireyler, geçmişten getirdikleri başarılı statükoyu devam ettirme eğiliminde olup daha az riskli davranış sergiler (Zimbardo ve Boyd, 2018). Bu bağlamda geçmiş olumlu zaman yönelimi baskın olan bireylerin, mevcut akademik başarılarını devam ettirme eğiliminde

olmaları nedeni ile bu başarılarına zarar verme ihtimali olan akademik erteleme davranışı gibi riskli ve olumsuz davranışlar sergilemekten kaçınırlar.

5.3. Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik öneriler yer almaktadır.

5.3.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Araştırmamızda geçmiş zaman ve şimdi kaderci zaman perspektifi baskın olan öğrencilerin diğer zaman perspektifi alt boyutlarına göre daha çok akademik erteleme davranışı sergilemektedir. Akademik erteleme davranışı ise öğrencilerin akademik başarılarını ve motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda ortaöğretim müfredatı, öğrencilerin geleceğe yönelik bakış açılarının gelişmesine katkı sağlayacak içeriklerle zenginleştirilebilir.
- Öğrencilerin gelecekteki hedeflerine ulaşma olasılığını artırmak amacıyla zamanı etkin ve verimli bir şekilde kullanmaya yönelik sınıf rehberlik etkinlikleri geliştirilebilir.
- Zaman perspektifi ile ilgili farkındalık düzeyinin artırılması için okul yöneticileri ve öğretmenlere eğitimler/seminerler verilebilir.
- Okul psikolojik danışmanları veya ruh sağlığı alanında çalışanlar tarafından öğrenci ve velilere yönelik olarak zaman perspektifine dayalı terapötik müdahale programları uygulanabilir.
- İstikrarlı ve dengeli bir toplum yapısı içerisinde yetişme, gelecek zaman yöneliminin oluşmasında önemli bir role sahiptir. Geleceğin belirsiz olduğu bir toplum yapısı içerisinde bulunan birey, geleceğe daha karamsar bir bakış açısı ile bakar ve bu durum bireyin uzun vadeli plan yapabilme becerisini zayıflatır. Bu bağlamda eğitim, sağlık, finans, sosyal hizmetler, adalet ve güvenlik alanlarında gençler için gerekli istihdam olanaklarının artırılması öğrencilerin geleceğe pozitif bir tutum içerisinde olmalarına yardımcı olacaktır.

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Mevcut tez çalışmasında demografik değişken olarak cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve sosyoekonomik düzey değişkenleri kullanılmıştır. Gelecek araştırmalarda anne baba tutumu, kardeş sayısı, anne baba eğitim düzeyi, yaş gibi demografik değişkenler dahil edilebilir.
- Mevcut çalışmada, fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve anadolu lisesi örneklem grubu içerisinde yer almaktadır. Gelecek çalışmalarda imam hatip liseleri, mesleki ve teknik anadolu liseleri ve özel liseler de örneklem grubu içerisine dahil edilebilir.
- Yapılan araştırmada, lise öğrencilerinde zaman perspektifi ile akademik erteleme arasındaki ilişki incelenmiştir. Türkiye alan yazınında zaman perspektifinin akademik erteleme ile olan ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Zaman perspektifi ile kültürel faktörler arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda bu araştırma konusu farklı iller üzerinde çalışılabilir.
- Araştırma lise öğrencileri ile yapılmıştır. Gelecek araştırmalarda bu konu farklı eğitim düzeylerinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılabilir.

KAYNAKLAR

Acar Erdol, T. (2017). *Toplumsal cinsiyet eşitliği programının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ackerman, D. S., & Gross, B. L. (2005). My Instructor Made Me Do It: Task Characteristics of Procrastination. *Journal of Marketing Education*, *27*(1), 5-13.

Adams, J., & White, M. (2009). Time perspective in socioeconomic inequalities in smoking and body mass index. *Health Psychology, 28*(1), 83-90.

Akirmak, U. (2019). The validiy and reliability of the Zimbardo time perspective inventory in a Turkish sample. *Current Psychology*, 1-14. https://doi.org/10.1007/s12144-019-0153-3.

Akkoç Arabacı, L.N. (2020). *Zaman perspektifi ve psikolojik iyi oluş ilişkisinde psikolojik esnekliğin aracı rolü.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Atik, G., & Erkan Atik, Z. (2017). Predicting hope levels of high school students: The role of academic self-efficacy and problem solving. *Education and Science, 42*(190), 157-169.

Aydın, H. (2021). *Anne eğitim düzeyi ve okul türü değişkenlerine göre lise öğrencilerinin umut düzeyleri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Axelrad, H., Drizin, R., Malul, M., & Rosenboim, M. (2020). Does future time perspective predict motivation to learn? *International Journal of School & Educational Psychology, 10* (1), 94-104.

Baguri, E. M., Roslan, S., & Ahmad, N. (2020). Time Perspectives as Predictors of Academic Procrastinations. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 10*(16), 351– 366

Barnett, M.D., Melugin, P.R., & Hernandez, J.(2020). Time perspective, ıntented academic engagement, and academic performance. *Current Psychology, 39*(2), 761-767.

Boniwell, I. (2005). Beyond time management: How the latest research on time perspective and perceived time use can assist clients with time-related concerns. *İnternational Journal of Evidence Based Coaching and Mentoring*, *3*(2), 61-74.

Boniwell, I., Osin, E., Alex Linley, P., & Ivanchenko, G. V. (2010). A question of balance: Time perspective and well-being in British and Russian samples. *Journal of Positive Psychology, 5*(1), 24–40.

Boniwell, I., & Zimbardo, P. G. (2004). Balancing time perspective in pursuit of optimal functioning. In P.A. Linley, & S. Joseph (Eds.), *Positive psychology in practice* (pp. 165–178). New Jersey: John Wiley and Sons.

Borsato, G.N.(2001). *Time perspective, academic motivation and procrastination.* Unpublished Master's thesis, San Jose State Universty, Colombia.

Boyd, J. N., & Zimbardo, P. G. (2005). Time perspective, health, and risk taking. In A. Strathman, & J. Joireman (Eds.), *Understanding behavior in the context of time: Theory, research, and application* (pp. 85–107). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Bozkurt, B. (2020). *Çocukluk çağı travmalarının, anne baba tutumlarının ve bağlanma stillerinin evlilik uyumu üzerindeki etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Brown, S. (2017). *Examining time perspective: its role in relation to mindfulness, stres, and self-control.* Unpublished Master's thesis, İstanbul Bilgi University İnstıtue of Social Sciences, İstanbul.

Burka, J., & Yuen, L. (2008). *Procrastination: Why you do it, what to do about it.* USA: Da Capo.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Carstensen, L. L., Isaacowitz, D. M., & Charles, S. T. (1999). Taking time seriously: A theory of socioemotional selectivity. *American Psychologist, 54*(3), 165–181.

Carvalho, R. G. G. (2015). Future Time Perspective as a Predictor of Adolescents' Adaptive Behavior In School. *School Psychology International*, *36*(5), 482–497.

Chen, T., Liu, L., Cui, J., Chen, X., & Wang, Y. (2016). Developmental trajectory of time perspective: From children to older adults. *PsyCh Journal, 5*(4), 245–255.

Chevrenıdı, A.A., & Bolotova, A.K. (2018). Relationships between time perspectives and procrastination of employees with different job titles. *Psychology. Journal of the Higher School of Economics, 15*(3), 573-589.

Choy, E.E.H., & Cheung, H. (2018). Time perspective, control, and affect mediate the relation between regulatory mode and procrastination. *Plos One, 13*(12), 1-16.

Chu, A. H. C., & Choi, J. N. (2005). Rethinking procrastination: Positive effects of "active" procrastination behavior on attitudes and performance. *The Journal of Social Psychology, 145*(3), 245-264.

Çakıcı, D.E. (2003). *Lise ve üniversite öğrencilerinde genel erteleme ve akademik erteleme davranışının incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çavuşoğlu, F. (2020). Cinsiyet gruplarına göre çocukluk çağı ruhsal travma düzeylerinin incelenmesi. *Journal of International Social Research, 13*(73), 575-581.

D'Alessio, M., Guarino, A., De Pascalis, V., & Zimbardo, P. G. (2003). Testing Zimbardo's Stanford Time Perspective Inventory (STPI) – short form: An Italian study. *Time and Society, 12,* 333–347

Danny, L., Roussel, P., Laguette V., Lagouanelle-Simeoni, M.C., & Apostolidis, T. (2016). Time perspective, socioeconomic status, and psychological distress in chronic pain patients. *Psychology, Health & Medicine, 21*(3), 295-308.

de Bilde, J., Vansteenkiste, M., & Lens, W. (2011). Understanding the association between future time perspective and self-regulated learning through the lens of self determination theory. *Learning and Instruction*, *21*(3), 332–344.

Demirtaş, E. (2020). *Yoksul ailelerde anne baba tutumları ile çocuğun ruhsal uyum durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi.*Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Díaz-Morales, J. F., Ferrari, J. R., Díaz, K., & Argumedo, D. (2006a). Factorial structure of three procrastination scales with Spanish adult population. *European Journal of Psychological Assessment, 22*(2), 132–137.

Dönmez, S.M. (2019). *Lise öğrencilerinde anne-baba tutumları mükemmeliyetçilik ve akademik erteleme davranışı arasındaki ilişkiler.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ertürk, E.M (2017). Bilimsel psikolojinin tarihsel süreci üzerine. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 7* (14), 161-180.

Ferrari, J. R. (2010). *Still procrastinating: The no regrets guide to getting it done.* Hoboken:Wiley.

Ferrari, J. R., & Díaz-Morales, J. F. (2007a). Procrastination: Different time orientations reflect different motives. *Journal of Research in Personality,41*, 707–714.

Ferrari, J. R., & Emmons, R. (1995). Methods of procrastination and their relation to self-control and self-reinforcement: An exploratory study. *Journal of Social Behavior and Personality, 10*(1), 135–142.

Fieulaine, N., & Apostolidis, T. (2015). Precariousness as a time horizon: How poverty and social insecurity shape individuals' time perspectives. In M. Stolarski, N. Fieulaine, & W. van Beek (Eds.), *Time perspective theory; Review, research and application: Essays in honor of Philip G. Zimbardo* (pp. 213–228). Springer International.

Golestaneh, S.M., Afshin, S.A., & Dehghani, Y. (2016). The relationship between the time perspective and achievement goal, the academic procrastination and academic achievement of students in various colleges of the persian gulf university. *Social Cognition, 5*(2), 52-71.

Gölçek, S. (2020). *Lise öğrencilerinin anne baba tutumları ve sınav kaygısı arasındaki ilişki:akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmaların aracı rolü.* Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Guthrie, L.C., Butler, S.C., & Ward.M.M.(2009) Time perspective and socioeconomic status: A link to socioeconomic disparities in health? *Social Science and Medicine*, *68*(12), 2145-2151.

Gülkaya, M. (2018). *Ergenleri algıladıkları ve mevcut anne baba tutumları arasındaki ilişki ve algılanan anne baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gün, D. (2022). *Proje okulu müdürlerinin karizmatik liderlik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri.* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Hazar, C. (2021). *Could Zimbardo's time perspective explain young adult's eating attıtudes together with depression and childhood trauma?* Unpublished Master's thesis, Bahçeşehir Universty The Graduate School of Social Sciences, İstanbul.

Jackson, T., Fritch, A., Nagasaka, T., & Pope, L. (2003). Procrastination and perceptions of past, present, and future. *Individual Differences Research,1*(1), 17–28.

James, W. (1890). *The principles of psychology, Vol. 1*. New York: Henry Holt.

Janeiro, I. N., & Marques, J. F. (2010). Career coping styles: Differences in career attitudes among secondary students. *International Journal for Educational and Vocational Guidance, 10*(1), 35–46.

Jin, H., Wang, W., & Lan, X. (2019). Peer attachment and academic procrastination in chinese college students: A moderated mediation model of future time perspective and grit. *Frontiers in Pyschology, 1,* 1-11.

Karadaş, N.(2015). Zaman yaklaşımına kuramsal yaklaşımlar ve internet'te şimdiki zaman olgusu. *Folklor/Edebiyat,21*(83), 325-341.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler.* Ankara: Nobel Akademik.

Kim, J., Hong, H., Lee, 7., & Hyun, M. (2017). Effects of time perspective and self-control on procrastination and Internet addiction. *Journal of Behavioral Addictions, 6*(2), 229-236.

Kim, K.R., & Seo, E.H. (2015). The relationship between procrastination and academic performance: A meta-analysis.*Personality and Individual Differences, 82,* 26-33.

Konowalczyk, A., Rade, F.C., & Mello, Z.R. (2019). Time perspective, sports club membership, and physical selfconcept among adolescents: A person-centered approach. *Journal of Adolescence, 72*(1), 141-151.

Kostić, A., & Chadee, D. (2017). Time for Time Perspective. In A. Kostić, & D. Chadee (Eds.), *Time perspective theory and practice* (pp. 1-9). London: Palgrave Macmillan.

Kovylin, V. S. (2013). Theoretical Aspects of Studying into the Phenomenon of Procrastination. *Personality in a Changing World: Health, Adjustment, Development, 2*(2), 22-41.

Lens, W., & Seginer, R. (2015). Future time perspective and motivation. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition, 9,* 561-566.

Lewin, K. (1943). Defining the 'field at a given time. *Psychological Review, 50*(3), 292–310.

Liu, P., & Feng, T. (2018). The effect of future time perspective on procrastination: the role of parahippocampal gyrus and ventromedial prefrontal cortex. *Brain Imaging and Behavior, 13*(3), 615-622.

Mantar, M. (2021). *Lise öğrencilerinde umudun yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve benlik saygısı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

McGrath, J. E., & Kelly, J. R. (1986). *Time and human interaction: Towards a social psychology of time.* New York: Guilford.

Mello, Z.R., Bhadare, D.K., Fearn, E.J., Galaviz, M.M., Hartmann, E.S., & Worrell, F.C. (2009). The window, the river, and the novel: Examining adolescents' conceptions of the past, the present, and the future. *Adolescence, 44,* 539-556.

Milgram, N.A. (1993). Correlates of academic procrastination. *Journal of School Psychology, 31*(4), 487-500

Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Kız çocuklarının okullaşma oranları rekor seviyeye ulaştı.* http://www.meb.gov.tr/kiz-cocuklarinin-okullasma-oranlari-rekor-seviyeye-ulasti/haber/27958/tr sayfasından erişilmiştir.

Nedeljković, J. (2017). The Influences of Time Perspectives on Academic Procrastination. In A. Kostić, & D. Chadee (Eds.), *Time perspective theory and practice* (pp. 281-305). London: Palgrave Macmillan.

Omidian, M., Hemati, H.,& Bargezar, K. (2016). The Role of Time Perspective in Academic Performance Mediated by Procrastination and Self-efficacy. *Social Psychology Research, 5*(20),1-23.

Oktav, C., Taslaman, C. (2017). Felsefe tarihinde zaman düşünceleri. *Kader,15*(3), 718-742.

Özkaya, Ö.(2015). *Augustınus'un zaman anlayışı.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Passig, D. (2004), Future-Time-Span As A Cognitive Skill In Future Studies, *Futures Research Quarterly, 19*(4), 27-42.

Peetsma, T.T.(2000). Future Time Perspective as a Predictor of School Investment. *Scandinavian Journal of Educational Research, 44*(2), 177-192.

Peetsma, T., Hascher, T., Veen, I., & Roede, E. (2005). Relations between adolescents' self-evaluations, time perspective, motivation for school and their achievement in different countries and at different ages. *European Journal of Psychology of Education, 20*(3), 209–225.

Peetsma, T., van der Veen, I. (2011). Relations between the development of future time perspective in three life domains, investment in learning, and academic achievement. *Learning and Instruction,21*(3), 481-494.

Pychyl, T. A., & Flett, G. L. (2012). Procrastination and self-regulatory failure: an introduction to the special issue. *Journal of Rational-Emotive and Cognitive Behavior Terapy, 30*(4), 203-212.

Rabin, L.A., Fogel, J., Eskine,K. (2010). Academic procrastination in college students: the role of self-reported executive function. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology, 33*(3), 344-357.

Rice, K. G., Richardson, C. M. E., & Clark, D. (2012). Perfectionism, procrastination, and psychological distress. *Journal of Counseling Psychology*, *59*(2), 288-302.

Rothblum, E. D., Solomon, L. J., & Murakami, J. (1986). Affective, cognitive, and behavioral differences between high and low procrastinators. *Journal of Counseling Psychology, 33*(4), 387-394.

Rudzinska-Wojciechowska, J., Wojciechowski, j., & Stolarski, M. (2021). Do time perspectives predict school performance beyond intelligence and personality? *Personality and Individual Differences, 172,* 110594.

Shanahan, M. J., & Pychyl, T. A. (2007). An ego identity perspective on volitional action: Identity status, agency, and procrastination. *Personality and Individual Differences, 43*(4), 901–911.

Shi, Y.R. (2018). The Relationship between Academic Procrastination and FutureOrientation: an Investigation among a Mid-sized International School in China. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 234*, 113-121.

Simons, J., Vansteenkiste, M., Lens, W., & Lacante, M. (2004). Placing motivation and future time perspective theory in a temporal perspective. *Educational Psychology Review*, *16*(2), 121–139.

Sircova, A., Van De Vijver, F. J., Osin, E., Milfont, T. L., Fieulaine, N., Kislali- Erginbilgic, A., ... & Leite, U. D. R. (2014). A global look at time: A 24-country study of the equivalence of the Zimbardo Time Perspective Inventory. *Sage Open*, *4*(1), 1-12.

Sirois, F. M., Melia-Gordon, M. L., & Pychyl, T. (2003). “I’ll look after my health, later”: An investigation of procrastination and health. *Personality and Individual Differences, 35*(5), 1167–1184.

Sirois, F.M.(2014). Out of Sight, Out of Time? A Meta-analytic Investigation of Procrastination and Time Perspective. *European Journal of Personality, 28*(5), 511-520.

Siu, Y.F., Lam, H.Y., Le, J.Y. & Przepiorka, A.M. (2014). Time perception and time perspective differences between adolescents and adults. *Acta Psychologica, 151*, 222-229.

Solomon, L. J., & Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of Counseling Psychology, 31*(4), 503–509.

Soykan, F. (2021). *Üniversite öğrencilerinin akademik umutsuzluk düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.

Specter, M. H., & Ferrari, J. R. (2000). Time orientations of procrastinators: Focusing on the past, present, or future? *Journal of Social Behavior & Personality, 15*(5), 197–202.

Steel, P. (2007). The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. *Psychological Bulletin, 133*(1) , 65–94.

Steel, P. (2010). Arousal, avoidant and decisional procrastinators: do they exist? *Personality and Individual Differences, 48*(8), 926-934.

Steel, P., & Klingsieck, K. B. (2016). Academic procrastination: Psychological antecedents revisited. *Australian Psychologist, 51*(1), 36-46.

Stolarski, N. Fieulaine, & W. van Beek (2015). Time Perspective Theory: The Introduction. In M. Stolarski, N. Fieulaine, & W. van Beek (Eds.), Time perspective theory: review, research and application (pp. 1–17). Switzerland: Springer International Publishing.

Stolarski, M., Fieulaine, N., & Zimbardo, P. G. (2018). Putting time in a wider perspective: The past, the present, and the future of time perspective theory. In V. Zeigler-Hill,

&T. Shackelford (Eds.), *The SAGE handbook of personality and individual differences* (pp. 592–628). Thousand Oakes: CA.

Stolarski, M., Wiberg, B., & Osin, E. (2014). Assessing Temporal Harmony: The Issue of a Balanced Time Perspective. In M. Stolarski, N. Fieulaine, & W. van Beek (Eds.), *Time perspective theory; Review, research and application: Essays in honor of Philip G. Zimbardo* (pp. 57–73). Springer International.

Stolarski, M., Zajenkowski, M., Jankowski, K.S., & Szymaniak, K. (2020). eviation from the balanced time perspective: A systematic review of empirical relationships with psychological variables. *Personality and individual differences*, *156*, 109772.

Taslaman, C.(2007). İzafiyet teorisi, değerler ve tanrı-evren ilişkisi, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,33*, 5-20.

Taylor, J., & Wilson, J. C. (2016). Failing time after time: Time perspective, procrastination, and cognitive reappraisal in goal failure. *Journal of Applied Social Psychology, 46*(10), 557–564.

Tezcan Özer, Ş. (2015). *Depresyon hastalarında zaman perspektifi profili.* Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tezel, A. (2017). *Aristotales'te zaman kavramı.* Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Toker, D.I. (2020). *Zaman perspektifi ile işe adanmışlık ve örgütsel güven ilişkisinin incelenmesi: Adana Organize Sanayi Bölgesi'nde bir araştırma.* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Topakkaya, A.(2012). Zaman kavramı bağlamında Platon-Aristotales karşılaştırması. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi,13*, 219-231.

Troy, A. S., Shallcross, A. J., & Mauss, I. B. (2013). A person-by-situation approach to emotion regulation: Cognitive reappraisal can either help or hurt, depending on the context. *Psychological Science, 24*(12), 2505–2514.

Türk Dil Kurumu. (2021). Zamanın tanımı. https://sozluk.gov.tr/, sayfasından erişilmiştir.

Webster, J.D. and Ma, X. (2013). A Balanced Time Perspective in Adulthood: Well-being and Developmental Effects. *Canadian Journal on Aging / La Revue canadienne du vieillissement, 32*, 433-442

Yazgan-İnanç, B., Yerlikaya, E.E. (2020). *Kişilik kuramları.* Ankara: Pegem.

Yılmaz, A., Aslan, S. (2002). Örgütsel zaman yönetimi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *3*(1), 25-46.

Yılmaz, H. (2021). *Ergenlik döneminde (13-17) kuşak çatışması: lise öğrencileri üzerine bir araştırma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.

Yılmaz, S. (2019). *Kadınların iş hayatında karşılaştıkları cam tavan sendromu üzerine nitel bir araştırma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ying, Y., & Lv, W. (2012). A study on higher vocational college students' academic procrastination behavior and related factors. *International Journal of Education and Management Engineering, 2*(7), 29-35.

Yolcu, E. (2021). *Toplumsal cinsiyet eşitliği duyarlılığının geliştirilmesi: ilkokul dördüncü sınıflara yapılan bir eylem araştırması.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yousef, A.M.I. (2020). Future Time Perspective in its Relationship to Academic Tasks Procrastination for Secondary Stage Students. *Journal of Research in Curriculum, Instruction and Educational Technology*, *6* (1), 81-113.

Zabelina, E., Chestyunina, Y., Trushina, L.,& Vedeneyeva, E. (2018). Time Perspective as a Predictor of Procrastination. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 238,* 87-93.

Zarrin, A. S., & Gracia, E. (2020). Prediction of academic procrastination by fear of failure and self-regulation. *Educational Sciences: Theory and Practice*, *20*(3), 34-43.

Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, *77*(6), 1271–1288.

Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (2018). *Zaman paradoksu* (T. Yalur, Çev.). İstanbul: Pegasus.

Zimbardo, P., Clements, N., & Rego Leite, U. (2017). Time perspective and financial health: To improve financial health, traditional financial literacy skills are not sufficient. Understanding your time perspective is critial. In M. Stolarski, N. Fieulaine, & W. van Beek (Eds.), *Time perspective theory; Review, research and application: Essays in honor of Philip G. Zimbardo* (pp. 9-41). Springer International.

EKLER

EK 1. Demografik Bilgi Formu

1) Cinsiyetiniz: Erkek ( ) Kız( )

2) Sınıfınız:……

3) Aşağıdaki seçeneklerden sosyoekonomik durumunuzu en iyi belirteni işaretleyiniz.

Alt( ) Orta ( ) Üst( )

EK 2. Zaman Perspektifi Envanteri

Bu bölümde her bir maddeyi okuyunuz ve açık bir şekilde "Sizi ne kadar yansıtıyor veya sizin için ne kadar doğru?" sorusunu cevaplayınız. Ölçek üzerinde en uygun kutucuğu işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi atlamayınız, maddelerin tümünü işaretleyiniz.

(1)Benim için hiç doğru değil (2)Benim için doğru değil (3)Kararsızım (4)Benim için Doğru (5)Benim için çok doğru

	1	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Bir kutlama için arkadaşlarla bir araya gelmenin hayattaki en büyük zevklerden biri olduğuna inanırım.					
2. Çocukluğumu hatırlatan manzaralar, sesler ve kokular sıklıkla harika anıları geri getirir.					
3. Kader hayatımda birçok şeyi belirler.					
4. Sık sık hayatımda neleri farklı yapmalıydım diye düşünürüm.					
5. Kararlarım genellikle etrafımdaki şeylerin ve insanların etkisi altında kalır.					
6. Bir kişinin günü sabahtan planlamış olmalı.					
7. Geçmişim hakkında düşünmek bana keyif verir.					
8. Düşünmeden hareket ederim.					
9. İşlerin zamanında bitmemesi beni endişelendirmez.					
10. Bir şeyi başarmak istediğimde kendime hedefler belirlerim ve bu hedeflere ulaşmak için belirli yöntemler düşünürüm.					
11. Her şeyi göz önünde bulundurduğumda, geçmişimde hatırlanacak kötüden daha çok iyi şeyler bulunmaktadır.					
12. En sevdiğim şarkıyı dinlerken, genellikle zamanın nasıl geçtiğini anlamam.					
13. Yarının işlerini yetiştirmek ve diğer gerekli işleri yapmak, bu akşamın eğlencesinden önce gelir.					
14. Her şey olacağına varır, bu nedenle ne yaptığımın bir önemi yoktur.					
15. Geçmiş güzel günlerin nasıl olduğunu anlatan hikayeleri dinlemekten hoşlanırım.					
16. Acı veren geçmiş deneyimlerim, zihnimde sürekli canlanır.					
17. Hayatımı mümkün olduğunca dolu dolu yaşamaya çalışırım; anı yaşarım.					
18. Randevulara geç kalmak keyfimi kaçırır.					
19. Tercihen, her günümü son günümmüş gibi yaşamak isterim.					

20. Güzel zamanlara ait mutlu anılar kolayca aklıma gelir.					
21. Arkadaş ve yetkililere karşı olan yükümlülüklerimi zamanında yerine getiririm.					
22. Geçmişten payıma düşen reddedilme ve kötü muameleden nasibimi aldım.					
23. Fevri kararlar veririm.					
24. Her günümü planlamaya çalışmak yerine, olduğu gibi yaşarım.					
25. Geçmişimde düşünmek istemediğim oldukça fazla tatsız anı var.					
26. Hayatıma heyecan katmak benim için önemlidir.					
27. Geçmişimde geri alabilmeyi istediğim hatalar yaptım.					
28. Yaptığım işten keyif almanın işi zamanında bitirmekten daha önemli olduğunu düşünürüm.					
29. Çocukluğu ma özlem duyarım.					
30. Bir karar vermeden önce, yarar ve zararları tartarım.					
31. Risk almak hayatımı sıkıcı olmaktan kurtarır.					
32. Bana göre, hayat yolculuğunun tadını çıkarmak, sadece varış noktasına odaklanmaktan daha önemlidir.					
33. Olaylar nadiren beklediğim gibi gelişir.					
34. Eskiye ait tatsız görüntüleri unutmak benim için zordur.					
35. Hedef, sonuç ve çıktıları düşünmem gerektiğinde, bu durum sürecin keyfini kaçırır ve faaliyetlerimin akışını bozar.					
36. Anın tadının çıkarırken bile, kendimi geçmişte yaşadığım benzer deneyimlerle kıyaslama yaparken bulurum.					
37. Her şey sürekli değiştiği için geleceğe dair plan yapamazsınız.					
38. Hayatımın gidişatı benim etkiyemeyeceğim güçler tarafından kontrol edilir.					
39. Yapabileceğim bir şey olmadığı için, gelecek hakkında kaygılanmanın bir anlamı yoktur.					
40. İstikrarlı bir şekilde ilerleyerek, projeleri zamanında tamamlarım.					
41. Ailem bir şeylerin eskiden nasıl olduğuyla ilgili konuşurken, kendimi bunları duymazdan gelirken bulurum.					
42. Hayatıma heyecan katmak için riskler alırım.					
43. Yapılacaklar listesi hazırlarım.					
44. Genellikle, mantığımdan ziyade kalbimin sesini dinlerim.					
45. Yapılması gereken bir iş olduğunu bildiğimde, cezbedici diğer şeylere karşı koyabilirim.					
46. Kendimi anın heyecanına kapılırken bulurum.					

47. Günümüz hayatı fazla karmaşık; geçmişin daha basit hayatını tercih ederdim.					
48. Arkadaşlarımın öngörülebilir davranmalarındansa spontane davranmalarını tercih ederim.					
49. Düzenli olarak tekrarlanan aile ritüelleri ve geleneklerini severim.					
50. Geçmişte başıma gelen kötü şeyleri düşünürüm.					
51. Eğer benim ilerlememi sağlayacaksa, zor ve ilginç olmayan görevlerde çalışmaya devam ederim.					
52. Kazandıklar ımı bugün keyif için harcamak, yarının güvencesi için biriktirmekten daha iyidir.					
53. Genellikle şans, sıkı çalışmaktan daha iyi sonuç getirir.					
54. Hayatta kaçırmış olduğum iyi şeyler hakkında düşünürüm.					
55. Yakın ilişkilerimin tutkulu olmasını severim.					
56. İşlerimi yetiştirmek için her zaman vakit olacaktır.					

EK 3. Akademik Erteleme Ölçeği

Bu ölçeğin amacı sizin ders çalışma alışkanlıklarınızı belirlemektir. Aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup sizi ne kadar tanımladığını aşağıdaki ölçekten yararlanarak maddelerin yanındaki sayıların üzerine (X) işareti koyarak belirleyiniz.

(1) Beni hiç yansıtmıyor (2) Beni çok az yansıtıyor (3) Beni biraz yansıtıyor

(4) Beni çoğunlukla yansıtıyor (5) Beni tamamen yansıtıyor

	1	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Derslerimi düzenli olarak çalışırım.					
2.Ödevlerimi/projelerimi genellikle son belirlenen tarihte yetiştiririm					
3.Daha keyifli şeyler yapmak için ders çalışmayı erken bırakırım					
4. Sınavlardan önce konuları tekrar etmeye zamanım kalır					
5. Ne zaman dersin başına otursam aklıma yapmam gereken başka işler gelir					
6. Önemli olsalar bile sınavlara çalışmayı gereksiz yere son güne bırakırım					
7. Derslere hazırlanarak gelirim					
8. Sıkıcı derslere çalışmayı son ana bırakırım					
9. Herhangi bir dersle ilgili verilen okumaları derse okumuş olarak gelirim					
10.Ders çalışırken bir şey yapmak, birisiyle konuşmak, çay ya da kahve içmek vb. için sık sık ara veririm					
11. Ödevlerimi/projelerimi zamanında teslim ederim					
12.Tarihi önceden bildirilmiş olsa bile sınav günü yaklaştığında önceliği olmayan başka işlerle uğraştığım olur.					
13. Kendime bir ders çalışma programı hazırlamışsam ona uyarım					
14. Önemli derslere çalışmayı bile son güne bırakırım.					
15. Çalışmayı son güne bıraktığım için başarısız olduğum derslerim olur.					
16. Ödevlerimi/projelerimi zamanında yetiştiremem					
17. Bir sınavdan önce sınavla ilgili konuları her yönüyle çalışmış olurum					
18.Ödevlerimi/projelerimi yapmayı önemsiz gerekçelerle son güne bırakırım					
19.Ben derslerimi çalışmayı son ana bırakan ancak bir daha ki sefere çalışmaya zamanında başlayacağım diyen bir öğrenciyim					

EK 4. Araştırma İçin İzin Yazıları

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.01.2022-E.261252

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.01.2022-E.261144

T.C.
AKSARAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-76490249-605.01-40834401 07.01.2022
Konu : Veri Toplama ve Anket İzni

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: Valilik Makamının 07/01/2022 tarihli ve E-76490249-605.01-40749965 sayılı Onayı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Felsefe Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Suat DALAKÇI, Prof. Dr Beyhan ZABUN danışmanlığında, **"Lise Öğrencilerinde Zaman Perspektifi İle Akademik Erteleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"** konulu Yüksek Lisans tez çalışması ile ilgili ilgi Valilik Makamı Onayı yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi arz ederim.

İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: İlgi Onay (1 Adet)

T.C.
AKSARAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-76490249-605.01-40749965 07/01/2022
Konu : Veri Toplama ve Anket İzni

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: **a)** Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarih ve 2020/2 nolu genelgesi.

b) Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 03/01/2022 tarihli ve 253938 sayılı yazısı.

İlgi (b) yazı ile; Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Felsefe Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Suat DALAKÇI, Prof. Dr Beyhan ZABUN danışmanlığında, "Lise Öğrencilerinde Zaman Perspektifi İle Akademik Erteleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu veri toplama ve anket çalışmasını İlimiz Abdülhamid Han Fen Lisesi, Ahmet Cevdet Paşa Sosyal Bilimler Lisesi, Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Şehit Hatip Uçkun Anadolu Lisesi öğrencilerine ölçek uygulamak istemektedir.

Konu ile ilgili belgelerin ve anket sorularının incelenmesi neticesinde; Başvurunun Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri konulu ilgi (a) da kayıtlı Genelgede belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapıldığı anlaşılmış olup;

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Felsefe Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Suat DALAKÇI, Prof. Dr Beyhan ZABUN danışmanlığında, "Lise Öğrencilerinde Zaman Perspektifi İle Akademik Erteleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu veri toplama ve anket çalışmasını İlimiz Abdülhamid Han Fen Lisesi, Ahmet Cevdet Paşa Sosyal Bilimler Lisesi, Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Şehit Hatip Uçkun Anadolu Lisesi öğrencileri üzerinde yapma isteği; çalışmanın gönüllülük esasına dayandığı gözönünde bulundurularak: ilgi (a) Genelge esasları dahilinde; eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmamak, sorumluluk okul/kurum idarecilerinde olmak, çalışmalarda mühürlü ve imzalı materyalları kullanmak, rapor sonuçlarını çalışmanın bitiminden sonra 30 gün içinde İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze vermek ve uygulamanın 2021-2022 eğitim-öğretim yılı içerisinde tamamlanması koşuluyla, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

İl Millî Eğitim Müdürü

EK : İlgi Yazı ve Ekleri (56 Sayfa)

OLUR
07/01/2022

Vali a.
Vali Yardımcısı

EK. 5 Zaman Perspektifi Envanteri Kullanım İzni

Re: Ölçek Kullanım İzni

İzleme bayrağı.

Merhaba Suat,

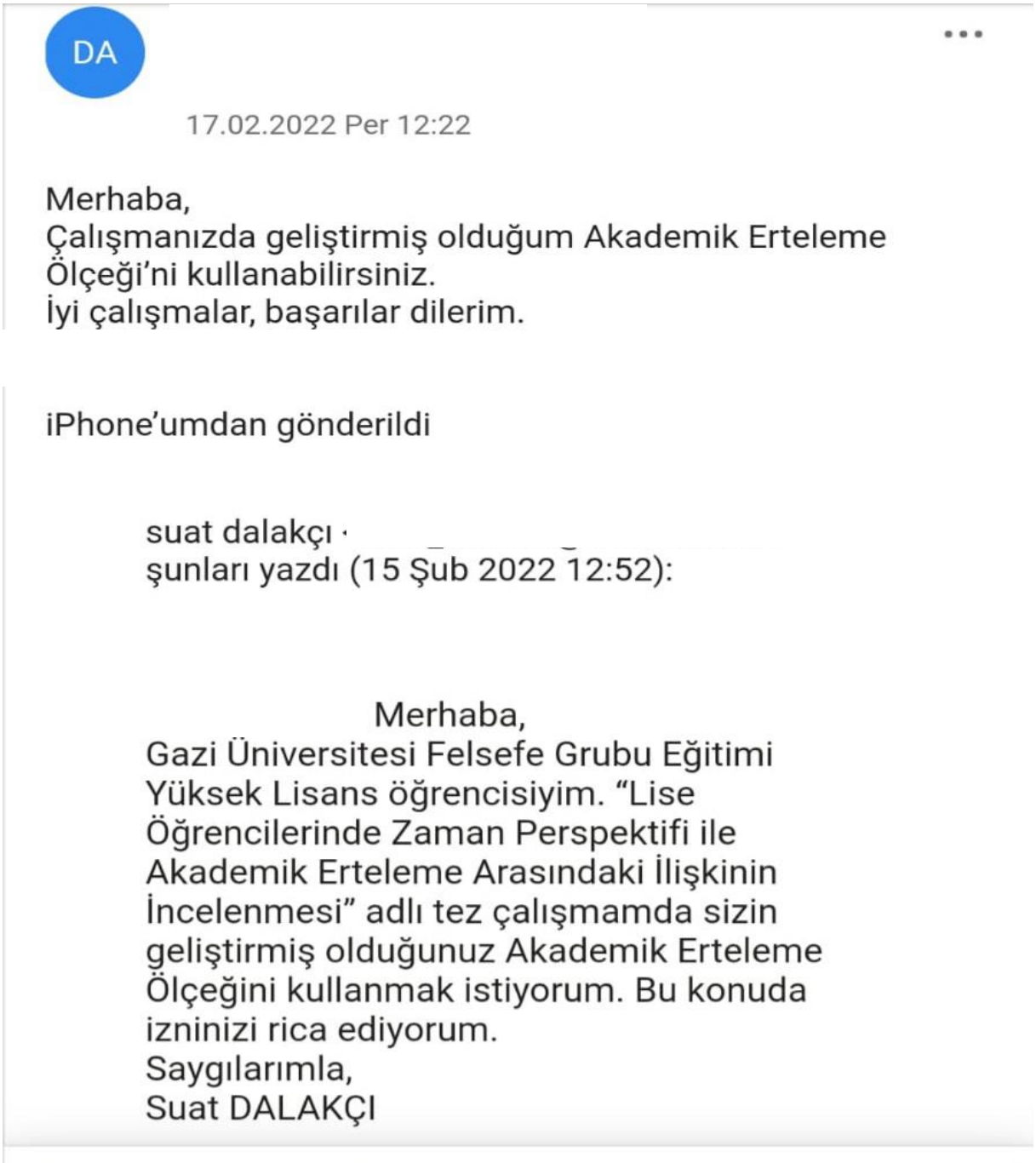
Araştırmanızda başarılar.

Scale'e aşağıdaki linkten "measures" kısmına girererek erişim sağlayabilirsiniz; skorlama yönergesi de aynı yerde mevcut. Sorularınız olursa haberleşelim.

From: suat dalakçı
Sent: Monday, February 7, 2022 2:12 PM
Subject: Ölçek Kullanım İzni

Hocam Merhaba,
Gazi Üniversitesi Felsefe Grubu Eğitimi Yüksek Lisans öğrencisiyim. "Lise Öğrencilerinde Zaman Perspektifi ile Akademik Erteleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışmamda sizin Türkçeye çevirmiş olduğunuz Zimbardo Zaman Perspektifi Envanterini kullanmak istiyorum. Bu konuda izninizi rica ediyorum.
Saygılarımla,
Suat DALAKÇI
Windows için Posta ile gönderildi

EK. 6 Akademik Erteleme Ölçeği Kullanım İzni

DA

17.02.2022 Per 12:22

Merhaba,
Çalışmanızda geliştirmiş olduğum Akademik Erteleme Ölçeği'ni kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar, başarılar dilerim.

iPhone'umdan gönderildi

suat dalakçı ·
şunları yazdı (15 Şub 2022 12:52):

Merhaba,
Gazi Üniversitesi Felsefe Grubu Eğitimi Yüksek Lisans öğrencisiyim. "Lise Öğrencilerinde Zaman Perspektifi ile Akademik Erteleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışmamda sizin geliştirmiş olduğunuz Akademik Erteleme Ölçeğini kullanmak istiyorum. Bu konuda izninizi rica ediyorum.
Saygılarımla,
Suat DALAKÇI

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR…